

Poetika "Katarinskih pjesama" u pjesmarici Ane Katarine Zrinske

Pitlović, Iva Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:462019>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Iva Marija Pitlović

**Poetika *katarinskih pjesama* u Pjesmarici Ane
Katarine Zrinske**

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Iva Marija Pitlović

Matični broj:
0009076565

Poetika *katarinskih pjesama* u Pjesmarici Ane
Katarine Zrinske

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: doc. dr. sc. Saša Potočnjak

Rijeka, 17. rujna 2019.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova **Poetika katarinskih pjesama u Pjesmarici Ane Katarine Zrinske** izradila samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Saše Potočnjak.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u završnom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica
Iva Marija Pitlović

Potpis

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Književnopovijesni kontekst književnoga rada Ane Katarine Zrinske (povijest istraživanja)	2
3. Metodologija istraživanja <i>katarinskih pjesama</i> u <i>Pjesmarici Ane Katarine Zrinske</i>	10
4. Analize odabranih <i>katarinskih pjesama</i>	15
5. Zaključak.....	35
6. Izvori	39
7. Literatura	39
8. Sažetak	42

1. Uvod

Hrvatska se književnost sedamnaestoga i osamnaestoga stoljeća prema Z. Kravaru može promatrati u četirima kulturnim zonama ili krugovima: dubrovačko – dalmatinski, kajkavski na sjeverozapadu Banske Hrvatske, slavonski i ozaljski književnojezični krug.¹ Josip Vončina uvrštava sljedeća književna djela i njihove autore u ozaljski književnojezični krug: *Adrijanskoga mora sirena* Petra Zrinskoga, *Putni tovaruš* Ane Katarine Zrinske, pjesnički opus Frana Krste Frankopana, *Propovijedi* Ivana Belostenca i njegov rječnik *Gazophylacium* u rukopisu.² Poetiku književnih tekstova ozaljskoga književnojezičnog kruga ili u novijim književnopovijesnim raspravama zrinsko-frankopanskoga književnog kruga, odlikuju sljedeće karakteristike: žanrovska raznolikost, zastupljenost i nabožne pučke literature, ali i svjetovnih tema i žanrova.³

Donedavno gotovo nepoznata *Pjesmarica* Ane Katarine Zrinske nastala je u sličnom književno-poetskom okružju kao i većina pjesničke zbirke Frana Krste Frankopana. Središnji dio ovoga rada obuhvaća dio pjesama *Pjesmarice* koje se specifičnom poetikom izdvajaju među ostalima pjesmama zbirke, a u literaturi su poznate kao tzv. *katarinske pjesme*.⁴

¹ Prema: Kravar, Zoran (1993) *Varijante hrvatskoga književnog baroka*, u: *Nakon godine MDC*. Dubrovnik: Matica hrvatska, str. 39.

² Vončina, Josip (1977) *Analize starih hrvatskih pisaca*. Split: Čakavski sabor, str. 192.

³ Dukić, Davor (2003) *Hrvatska književnost. Neke temeljne značajke*. Rad se nalazi u zborniku radova *Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost*. Sv. 3: Barok i prosvjetiteljstvo: (XVII-XVIII. stoljeće) / ur. Ivan Golub. Str. 491.

⁴ Vidi: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 279.

2. Književnopovijesni kontekst književnoga rada Ane Katarine Zrinske (povijest istraživanja)

U hrvatskoj se književnoj historiografiji nije mnogo pisalo o Ani Katarini Zrinskoj i njezinu književnu radu. Prvi je koji spominje Anu Katarinu Zrinsku kao mecenatkinju **Boltižar (Baltzar) Milovec** koji joj posvećuje svoj molitvenik *Dvoji dušni kinč* (1661): *Djelo je posvećeno »gospo grof Ane Katarine od Frankopanov, vekivečne grofine od Trsata⁵, (...) Petra Zrinskoga, vekivečnoga grofa od Zrinja, (...) zakonomu tovarušu «, koja je na svoj trošak dala »ove molitvene i navučne knjižice štampati i međ ljudi razdeliti.«⁶*

Ivan je Kukuljević Sakcinski prvi književni povjesničar koji je pisao o Ani Katarini Zrinskoj i njezinu književnu radu. Kukuljević Sakcinski u književnopovijesnoj studiji *Književnici u Hrvatah iz prve polovice XVII. vieka s ove strane Velebita* iz druge polovice devetnaestoga stoljeća⁷ opširno piše o životu Ane Katarine Zrinske. Spominje molitvenik *Putni tovaruš* i uvodnu pjesmu *Vsakomu onomu, ki štal bude ove knjižice*, a navodi i pjesmu usmjerenu protiv Katarine pod naslovom *Cantio de Zriny Petro*. Naziva Anu Katarinu Zrinsku znamenitom ženom *kojoj slične neima povjestnica hrvatska*.⁸ Hvali njezino zalaganje za hrvatski jezik i hrvatsku knjigu: (...) *jer se ona kao rodjena bogata grofinja, kao svietla banica, kao punica principah, nije stidila, poput sadašnjih izkvarenih tako zvanih aristokraticah, gojiti narodni svoj hrvatski jezik, te podupirati umom i radnjom hrvatsku knjigu*.⁹ Ističe njezino umijeće pisanja hrvatskim jezikom i umijeće stihotvorenja: (...) *Ali je svakako bolje pisala hrvatski, nego mnogi tadašnji i kasniji redovnici i svećenici, što su u sadašnjoj Hrvatskoj izdavali kojekakve pobožne knjižice, a i bolje verze pravila, nego njezin suprug Petar*.¹⁰

⁵ B. Milovec Anu Katarinu imenuje *vekivečnom grofinom od Trsata*, unatoč tome što su Frankopani bili grofovi Tržački. Naime Franjo Glavinić u historiografskom djelu *Historia Tersattana* razrađuje *metahistorijsku vezu* između Svete obitelji, Frankopana i Trsatskoga svetišta. F. Glavinić navedeno djelo posvećuje grofu Gašparu Frankopanu Trsatskom, a u toj je posveti uočljiva trojaka uloga Frankopana: *začetnici su Trsatskoga svetišta (crkve i samostana), zavjetovani su čuvari naslijeđa Svete obitelji i kao takvi vjekovječni grofovi Trsatski*. U drugom je izdanju *Querimoniae piae*, Frana Krste Frankopana, Fran Krsto Frankopan potpisan kao *vjekovječni grof Trsatski*. Budući da je u prvotisku *Querimoniae piae* Fran Krsto Frankopan potpisan kao *vjekovječni knez Tržački* Saša Potočnjak zaključuje da se radi o naknadnoj intervenciji franjevacu u titularnu atribuciju autorovu. Franjevci čine ovu intervenciju potaknuti *legendarnim Prijenosom Svete kuće Blažene Djevice Marije iz Nazareta na Trsat na koji se nadovezuje osnutak Trsatskoga svetišta te gradnja franjevačke crkve i samostana na Trsatu* (Čitav je tekst oblikovan prema: Potočnjak, Saša (2018) *Prvotisk Elegije Frana Krste Frankopana*. Fluminensia, 30 (2018), 2; 7-28, str. 16-19).

⁶ Citirano prema *Boltižar Milovec* (1612–1678), u „Hrvatski kajkavski pisci II“, priredila O. Šojat. PSHK, Zora & Matica hrvatska, Zagreb, 1977, str. 141.

⁷ Kukuljević Sakcinski, Ivan (1868) *Književnici u Hrvatah iz prve polovice XVII. vieka s ove strane Velebita* (dio pod naslovom: Ana Katarina grofinja Frankopan-Zrinska). *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku* 9, 158-183.

⁸ Ibid. Str. 177.

⁹ Ibid. Str. 177.

¹⁰ Ibid. Str. 179.

Branko Vodnik u svoju *Povijest hrvatske književnosti* uvrštava Anu Katarinu Zrinsku stavljajući je u kontekst kajkavske književnosti sedamnaestoga stoljeća u doba protureformacije te ju uspoređuje s Petrom Zrinskim: (...) *Petar Zrinski vrlo je rdjavo mislio o dvorskim Isusovcima u Beču, a poslije smrti svoga brata on je bio jedini podoban, da izmiri zavadjene kalvine i katolike u sjevernoj Ugarskoj, zastupajući načelo vjerske slobode. Takova bila je i njegova žena Katarina.* (...) ¹¹ Osim navedenoga, Vodnik navodi da je Ana Katarina Zrinska vlasnica *Sibile*, knjige gatalice u stihovima, a autor je toga prijevoda mađarske *Fortune* iz 1594. godine – Petar Zrinski. ¹²

Slavko Ježić piše o Ani Katarini u svojoj povijesti književnosti ¹³ navodeći Anu Katarinu u poglavlju *Književnost katoličke obnove i baroka (XVII. stoljeće); Katolička obnova kod Hrvata*. Ježić spominje Baltazara Milovca i njegovu knjigu *Dvojdušni kinč* (Beč, 1661.) za koju piše da je *izdana podporom KATARINE ZRINSKE, žene kasnijeg bana Petra, koja je i sama priredila prema njemačkomu molitvenik "Putni tovaruš" (Mleci, 1661.)* ¹⁴ Ježić ne ocjenjuje poznati književni rad Ane Katarine Zrinske.

Mihovil Kombol u *Povijesti hrvatske književnosti do narodnog preporoda* ¹⁵, u poglavlju naslova *Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan* bilježi svega jednu rečenicu o stvaralaštvu Ane Katarine Zrinske: *...i do skromnog, ali omiljelog i ponovno izdavanog molitvenika Putni tovaruš (1661), što ga je Katarina Zrinska preradila iz nimškoga na hrvatski jezik.* ¹⁶

Krešimir Georgijević u svojoj povijesti hrvatske književnosti ¹⁷ spominje Anu Katarinu Zrinsku u dijelu o književnome stvaralaštvu Petra Zrinskoga navodeći knjigu gatalica *Sibila* (prijevod Petra Zrinskoga) koju se pogrešno pripisivalo ¹⁸ Ani Katarini Zrinskoj. Zatim navodi njezinu kratku biografiju i okolnosti vezane za urotu: *Na račun nesretne Katarine svalio se teret suvremenog javnog mnijenja: tobože, ona je svojim gordim željama da bude kraljica navela muža i brata da se dignu protiv cara i sl.* ¹⁹ Nadalje navodi podatak da je u Ozlju 1660. prevela s njemačkoga molitvenik *Putni tovaruš*, a koji je na svoj trošak tiskala u Veneciji 1661. godine;

¹¹ Vodnik, Branko (1913) *Povijest hrvatske književnosti*: Od humanizma do potkraj XVIII. stoljeća. Zagreb: Matica hrvatska, str. 279.

¹² Ibid. Str. 279.

¹³ Ježić, Slavko (1944) *Hrvatska književnost od početaka do danas: 1100 – 1941*. Zagreb: Naklada A. Velzek

¹⁴ Ibid. Str. 250.

¹⁵ Kombol, Mihovil (1961) *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*. Zagreb: Matica hrvatska

¹⁶ Ibid. Str. 275.

¹⁷ Georgijević, Krešimir (1969) *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*. Zagreb: Matica hrvatska.

¹⁸ Ibid. Str. 40.

¹⁹ Ibid. Str. 114.

navodi da se *Putni tovaruš* sastoji od predgovora, posvetne pjesme čitateljima i molitava te dodaje: *U stihotvorenju bolja je od muža.*²⁰

Franjo Švelec u *Povijesti hrvatske književnosti od renesanse do prosvjetiteljstva*²¹ piše o dvama molitvenicima Baltazara Milovca: *Dvojdušni kinč* i *Dušni vrt, duhovnim cvjetjem nasadjen*. Milovac je molitvenik *Dvojdušni kinč* posvetio Ani Katarini Zrinskoj, koja je i sama sastavljala molitvenik.²² Nadalje u dijelu o stvaralaštvu Petra Zrinskoga Švelec spominje prijevod *Sibile* Petra Zrinskoga navodeći kako se pogrešno mislilo da je autorica toga prijevoda Ana Katarina Zrinska.²³

Olga je Šojat posvetila dosta prostora Ani Katarini Zrinskoj u knjizi *Hrvatski kajkavski pisci*.²⁴ Na temelju do tada poznatih izvora O. Šojat piše o životu i nesretnoj sudbini Ane Katarine Zrinske.²⁵ Navodi da je Ana Katarina bila mecenatkinja djela *Dvoji dušni kinč* Baltazara Milovca i da je autorica *Putnoga tovaruša*. Spominje i dvije pjesme usmjerene protiv Ane Katarine u kojima se nju optužuje kao začetnicu urote. Starija je pjesma *Cantio mixta*, a početni je stih mlađe pjesme *Gospoda prezmožna i ostali ljudi*. Šojat piše da starija pjesma nema umjetničku vrijednost i da ne pruža nikakva uporišta na temelju kojih bi se mogao odrediti potencijalni autor, a kao potencijalnog autora mlađe pjesme Šojat navodi Boltizara Pogledića.²⁶ Na kraju se dotiče knjige gatalica *Sibile* ističući da je Katarina bila samo njezina vlasnica, ali ne i autorica.

Dubravko Jelčić u *Povijesti hrvatske književnosti*²⁷ bilježi svega jednu rečenicu o Ani Katarini Zrinskoj u dijelu o ozaljskome književno – jezičnome krugu, odnosno o njoj piše usputno nadovezujući se na Petra Zrinskoga: *O atmosferi koja je vladala u tom otmjenom, aristokratskom društvenom i obiteljskom krugu govori i to, da je i njegova supruga Ana Katarina, rođ. Frankopan (1625?-1673) pokazala književni dar: njena molitvena knjižica Putni*

²⁰ Ibid. Str. 114.

²¹ Franičević, Marin; Švelec, Franjo; Bogišić, Rafo (1974) *Povijest hrvatske književnosti od renesanse do prosvjetiteljstva* (Knjiga 3). Zagreb: Liber, Mladost, str. 239.

²² Ibid. Str. 239.

²³ Ibid. Str. 239.

²⁴ Šojat, Olga [ur.] (1977) *Hrvatski kajkavski pisci: 17. stoljeće. Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 15/II. Zagreb: Zora; Matica hrvatska

²⁵ Pišući o životu i nesretnoj sudbini Ane Katarine Zrinske, Šojat se poziva na sljedeće izvore: I. Kukuljević Sakcinski (1868) Ana Katarina grofinja Frankopan-Zrinska. *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku* 9; I. Zahar (1871) O grofici Katarini Zrinskoj. *Vienac zabavi i pouci*, III, br. 17, Zagreb; T. Smičiklas (1871) O banici i spisateljici Katarini Frankopanki. *Vienac zabavi i pouci*, III, br. 17, Zagreb; I. Kukuljević Sakcinski (1882) Tri Katarine Frankopanke promicateljice književnosti. *Vienac zabavi i pouci*, XIV, br. 1, Zagreb; J. Tomljenović (1893) Katarina Zrinska, banica hrvatska (1625-1673). Zagreb

²⁶ Šojat, Olga [ur.] (1977) *Hrvatski kajkavski pisci: 17. stoljeće. Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 15/II. Zagreb: Zora; Matica hrvatska, str. 10-13.

²⁷ Jelčić, Dubravko (1997) *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb: Naklada Pavičić

tovaruš *odlikuje se lirizmom i skladnim stilom.* (...) ²⁸ Iz navedenoga proizlazi da je i novija hrvatska historiografija književni rad Ane Katarine Zrinske uglavnom promatrala u kontekstu književno-političkih djelatnosti njezina supruga.

Slobodan Prosperov Novak u svojoj povijesti hrvatske književnosti ²⁹ na nekoliko stranica piše o *Putnome tovarušu: Svoju jedinu knjigu, molitvenik Putni tovaruš, dala je Ana Katarina Zrinska tiskati u lijepoj likovnoj opremi sa znatnom kompozicijskom jasnoćom, što i nije bila osobina većine ondašnjih knjiga.* ³⁰ Spominje gdje je i kada knjiga izdana; piše o predgovoru i kome ga je autorica namijenila s naglaskom na žensko čitateljstvo koje nije poznavalo strane jezike, stoga je to žensko čitateljstvo *idealni čitatelj njezina molitvenika* ³¹ koji je pisan na hrvatskome jeziku. Naglašava Katarininu brigu zbog malo knjiga pisanih na hrvatskome jeziku koja je poslužila i kao poticaj za sastavljanje *Putnoga tovaruša*. Dodaje da je nastao prijevodom njemačkih predložaka, osim uvodne *i vrlo ganutljivo intonirane pjesme* ³² kojoj je autorica sama Ana Katarina Zrinska. Zatim piše o vrstama koje se nalaze u molitveniku navodeći prijevode psalama, svakodnevnih molitvi i himni. Govori o vrijednosti jezika njezine knjižice, a taj je jezik *u hrvatsku književnost onoga doba unio do tada nepoznatu osjećajnost.* ³³ S. Prosperov Novak je 2004. godine objavio još jednu povijest hrvatske književnosti ³⁴, ali ni u njoj u Katarinin opus ne uvrštava *Pjesmaricu*.

Marija Šercer u radu *Žene Frankopanke* ³⁵ piše o četrnaest žena koje su rođene kao Frankopanke ili su udajom dospjele u obitelj Frankopan. Autorica naglasak stavlja na uvjete u kojima su se ženska djeca udavala. Kao posljednju među ženama Frankopankama autorica izdvaja Anu Katarinu. Uz opširan pregled života Ane Katarine, autorica piše i o njezinu književnu radu istaknuvši da je *na književnom polju Ana Katarina je također iskušala svoje mogućnosti.* ³⁶ Autorica piše o molitveniku *Putni tovaruš* i citira dijelove iz predgovora toga molitvenika. Nadalje za taj predgovor autorica navodi da je *pisan u marketinškom, literarnom i jezičnom duhu 17. stoljeća.* ³⁷ Potom autorica piše da se *uz Katarinu Zrinsku vezuje i rukopis*

²⁸ Ibid. Str. 68.

²⁹ Novak, Slobodan Prosperov (1999) *Povijest hrvatske književnosti 3: Od Gundulićeva poroda od tmine do Kačićeva Razgovora ugodnog naroda slovinskoga iz 1756.* Zagreb: Izdanja Antibarbarus

³⁰ Ibid. Str. 458.

³¹ Ibid. Str. 458.

³² Ibid. Str. 459.

³³ Ibid. Str. 460.

³⁴ Novak, Slobodan Prosperov (2004) *Povijest hrvatske književnosti, Raspeta domovina, Svezak I.* Split: Marjan Tisak

³⁵ Šercer, Marija (2011) *Žene Frankopanke.* Modruški zbornik, Vol. 4-5, No. 4-5, str. 21-81.

³⁶ Ibid. Str. 71.

³⁷ Ibid. Str. 71.

knjige gatalice pod nazivom »Sibila«. ³⁸ Također spominje da je Ana Katarina pomogla pri izdavanju knjige *Dvojdušni kinč* (Beč, 1661) Baltazara Milovca. ³⁹ Zatim piše o dvama pismima: pismu Ane Katarine njezinoj kćeri Juditi Petronili i o oproštajnom pismu Petra Zrinskoga Ani Katarini. ⁴⁰

*

Na temelju poznatih podataka do početka 1990-ih utvrđeno je da književni opus Ane Katarine obuhvaća prijevod njemačkoga molitvenika, odnosno kompilacije molitvi i kratkih promišljanja pod nazivom *Putni tovaruš* koji je objavljen 1661. godine u Veneciji. Na početku se toga molitvenika nalaze predgovor i njezina autorska pjesma *Vsakomu onomu ki štal bude ove knjižice*. ⁴¹ Odnosno, utvrđeno je da *Sibila* nije prijevod čija je autorica Ana Katarina Zrinska, već se zasada pretpostavlja da je prijevod sastavio Petar Zrinski.

Sredinom 1980-ih u Beču lutajući je reporter Gerhard Ledić pronašao i otkupio rukopisnu pjesmaricu. Na koricama je te pjesmarice navedeno ime *Groff Frankopan Cattarina*. Ledić je tu pjesmaricu, u kojoj su pjesme Ane Katarine Zrinske i drugih autora, nazvao *Libar od szpominka Cattarine Zrinszke*. ⁴² D. Dukić i J. Lukec u prvome radu ⁴³ koji se bavi proučavanjem poetike i konteksta pjesama u *Pjesmarici* navode da je skupina učenih Ledićevih prijatelja početkom 1990-ih planirala objaviti pjesmaricu, ali to je tek učinjeno 2014. godine u Matici hrvatskoj. Rukopis je objavljen pod naslovom *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*, a priređivač je toga izdanja Josip Bratulić. ⁴⁴

³⁸ Ibid. Str. 71.

³⁹ Ibid. Str. 72.

⁴⁰ Ibid. Str. 74.

⁴¹ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 275.

⁴² Bratulić, Josip (2014) *Pjesnikinja Ana Katarina Zrinska i pjesme u njezinoj Pjesmarici*. *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*. Zagreb: Matica hrvatska, str. 316.

⁴³ To je rad: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61

⁴⁴ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 275.

Unatoč tome što je *Pjesmarica*⁴⁵ objavljena tek 2014. godine bili su mogući neki djelomični uvidi u pjesmaricu, a na temelju je tih uvida nastalo i nekoliko studija čiji su autori sljedeći: Rafo Bogišić, Dragutin Feletar i Zvonimir Bartolić.⁴⁶

Rafo Bogišić u raspravi *Katarina Frankopan – Zrinski*, koju je objavio u povodu 325. godišnjice Katarinine smrti, piše da je otkriće pjesama Ane Katarine Zrinske istaknuti događaj u povijesti hrvatske književnosti i kulture.⁴⁷ Analizira pet pjesama iz pjesmarice: *Popivka od razboja Čingičevoga; Ki to glas za boga: ki se [v] svitu čuje; Jur bihi ravnice plačem napunila; Černu farbu sam si izabrala* i *Ah! Povi mi, mati Eva*. Značajno mjesto u kontekstu ozaljskoga jezično-književnoga kruga pridaje Katarini Zrinskoj nazvavši ju *prvom ženom u književnosti sjeverne Hrvatske*.⁴⁸

Dragutin je Feletar autor studije *Banica Katarina i sjevernohrvatski krug Zrinskih*⁴⁹ koju je objavio u povodu 330. obljetnice njezine smrti. Za *Libar od spominka*, kako naziva *Pjesmaricu* Ane Katarine Zrinske, piše: *To je svakako prvorazredno književno – povijesno otkriće koje baca novo svjetlo ne samo na očito mnogo značajniji doprinos Katarine Zrinske hrvatskoj književnosti, nego se to dosad mislilo, nego i na revalorizaciju cjelokupne hrvatske književnosti 17. stoljeća*.⁵⁰ U prilogu objavljuje dvije Katarinine pjesme: *Ki to glas za Boga, ki se svitu čuje* i *Stvoritelju svita, da bih pitat smila*.

Zvonimir Bartolić u monografiji *Majka Katarina*⁵¹, u poglavlju *Libar od spominka, nove stranice za poznavanje književnog djela Ane Katarine Frankopan – Zrinski* piše o pjesmarici. Između ostaloga o čemu piše navodi i važnost *Libra* za koji kaže: *Ponajprije, Libar u znatnoj mjeri ne samo proširuje njezin književni opus, nego ga u estetskom smislu upotpunjuje, definira, otkrivajući da kao pisac nije bila slučajni suputnik nego da je u puno čemu bila nositelj književnog života (...)* Libar je svjedok tragedije ne samo njezine, nego i

⁴⁵ Naslov *Pjesmarica* koristim prema izdanju Matice hrvatske iz 2014. godine. *Pjesmarica* je u književnu povijest ušla pod naslovom *Libar od spominka Cattarine Zrinszke*, no, s obzirom na to da Ana Katarina nije autorica svih pjesama ove zbirke, naslov koji sadrži njezino ime implicira i autorstvo, stoga nije metodološki utemeljen (Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 279).

⁴⁶ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 276.

⁴⁷ Bogišić, Rafo (1998) *Katarina Frankopan – Zrinski*. U povodu 325. godišnjice pjesnikinje smrti (1673. – 1998.). *Forum*, 37, 7 – 8

⁴⁸ Ibid. Str. 740.

⁴⁹ Feletar, Dragutin (2003) *Banica Katarina i sjevernohrvatski krug Zrinskih*. Podravina: Časopis za multidisciplinarna istraživanja, 2, 4, 101 – 120.

⁵⁰ Ibid. Str. 103.

⁵¹ Bartolić, Zvonimir (2006) *Majka Katarina: biografski i književno – povijesni kolaž o Ani Katarini Frankopan – Zrinski & Putni tovaruš: na spomen 330. obljetnice smrti*. Čakovec: Matica hrvatska: Zrinski

tragedije Zrinskih i Frankopana, tragedije hrvatskog naroda u cjelini, kojemu su Zrinski i Frankopani pripadali.⁵² Z. Bartolić je i autor članka o Ani Katarini Zrinskoj iz *Hrvatske književne enciklopedije*⁵³ u kojemu piše: *U kodeksu, poznatu pod imenom Libar od spominka, nalazi se veći broj njezinih pjesama. Kodeks nije u cjelini objavljen niti proučen*⁵⁴, a prema onome što je poznato, *A. K. Zrinski može se ubrajati u red najistaknutijih pjesnika hrv. barokne književnosti.*⁵⁵

Na temelju cjelokupna poznavanja rukopisa *Pjesmarice Ivan je Zvonar* objavio raspravu o Katarini kao pjesnikinji.⁵⁶ Ta je rasprava pod naslovom *Ljudski i književni lik Ane Katarine Frankopan – Zrinski* prvi put objavljena u zborniku radova *Kajkavski u povijesnom i sadašnjem obzorju*, a poslije je objavljena u Zvonarovo monografiji *Na kajkavskim korijenima. Rasprave i studije.*⁵⁷ Izdvajam ovdje Zvonarovu književno-kritičku ocjenu *Pjesmarice*:

U cijeloj hrvatskoj književnosti nema primjera koji bi jednakom snagom slikao dubinu tuge lirskoga subjekta nad nečim što se dogodilo, a nije se moralo tako dogoditi, ali i jačinu prosvjeda zbog nerazumijevanja velikih prema malim narodima. Upravo da posljednja komponenta, sažeta u sintagmi »čalarnost sveta«, čini poeziju Katarine Frankopan-Zrinski trajno aktualnom.

Sve njezine pjesme nisu umjetnički jednako vrijedne. Ponekad je zastajala preplavljena dubinom osjećanja i tragikom događanja, a ponekad je, u jakoj duševnoj napetosti, svoje misli izricala već prije napisanim, pa zatim ponovljenim stihovima u novoj pjesmi.

Ima, međutim, u opisanoj zbirci i više takvih poetskih ostvarenja u kojima je snažna autoričina senzibilnost, uz adekvatnu vanjsku formu, našla i svoj pravi pjesnički izraz.

*Nema nikakve sumnje da je to i najbolji dio hrvatske svjetovne barokne poezije »... s ove strane Velebita«.*⁵⁸

Nastavljajući se na istraživanja Ivana Zvonara, **Davor Dukić** i **Jasmina Lukec** u radu *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst* opisali su sadržaj i kompoziciju *Pjesmarice* te su pokušali utvrditi kojim bi pjesmama mogla biti autorica Ana Katarina Zrinska. Istaknuli

⁵² Ibid. Str. 157.

⁵³ Bartolić, Zvonimir (2012) *Hrvatska književna enciklopedija*, Knj. 4. Natuknica: ZRINSKI, Ana Katarina (Frankopan). Zagreb: Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*. [glavni urednik Velimir Visković], str. 548. i 549.

⁵⁴ Natuknica je napisana 2012. godine, a čitava je pjesmarica objavljena 2014. godine.

⁵⁵ Ibid. Str. 549.

⁵⁶ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatia: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 276.

⁵⁷ Ibid. Str. 276.

⁵⁸ Zvonar, Ivan (2009) *Na kajkavskim korijenima: rasprave i studije*. Samobor: Meridijani. Str. 193.

su metričke, stilske i motivske podudarnosti pretpostavljenih Katarininih pjesama s pjesničkim opusom njezina supruga Petra Zrinskog i brata Frana Krste Frankopana.⁵⁹

*

Cjelovito izdanje *Pjesmarice* priređeno prema rukopisu objavljeno je 2014. godine u Matici hrvatskoj pod naslovom *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*. Priređivač je toga izdanja i autor popratnih tekstova **Josip Bratulić**.⁶⁰ Svi stihovi u ovome radu preuzeti su prema navedenom izdanju iz 2014. godine.

⁵⁹ Prema: Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 273.

⁶⁰ Bratulić je i autor članka ZRINSKI, ANA KATARINA koji se nalazi u *Leksikonu hrvatskih pisaca*. U tome članku Bratulić spominje *Libar od spominka: Katarini Zrinskoj može se pripisati i veći dio pjesama iz dosad neobjavljenog rukopisa kajkavskih pjesama 17/18. st., u kojima se opisuju turobna raspoloženja i životne nesreće* (Bratulić, Josip (2000) *Leksikon hrvatskih pisaca*. Članak: ZRINSKI, ANA KATARINA, rođena FRANKOPAN. Zagreb: Školska knjiga. [glavni urednik Krešimir Nemeč], str. 801. i 802).

3. Metodologija istraživanja *katarinskih pjesama u Pjesmarici Ane Katarine Zrinske*

Za hrvatsku književnost 17. kojoj pripada opus Ane Katarine Zrinski, Zoran Kravar navodi sljedeće: *Naša se književnost u to doba sastojala od nekoliko samostalnih regionalnih tradicija koje su se jedna od druge razlikovale po dijalektalnoj osnovi, po generičkim obilježjima svojih tipičnih ostvarenja, po ritmu i po tipu razvoja, a i po položaju što su ga, svaka u svom vlastitom kulturnom okružju, zauzimale na liniji između estetičkih i pragmatičnih interesa.*⁶¹ Kravar tu književnost dijeli na tri hrvatske kulturne zone govoreći o hrvatskome književnom regionalizmu u 17. i 18. stoljeću. Zone su koje izdvaja sljedeće: dubrovačko – dalmatinska, kajkavska na sjeverozapadu Banske Hrvatske i slavonska. Tim trima zonama pridodaje i **ozaljski književnojezični krug** koji on katkada naziva i Zrinsko–frankopanski krug.⁶²

Pojedini autori⁶³ daju prednost upotrebi termina *zrinsko-frankopanski jezično-književni krug*. Franjo Pajur kao argument toj tezi ističe činjenicu da ne postoji organizirana jezikoslovna povezanost, odnosno usklađen naziv jezika među pripadnicima toga kruga. Naime Zrinski taj jezik zovu *hrvatski*, Frankopan ga zove *navadni* jezik, Belostenec *ilirski*, a Ratkaj *slovinski*.⁶⁴ Nadalje Pajur na temelju *površnih jezičnih raščlambi*⁶⁵ zaključuje o neaktivnom sudjelovanju Belostanca i Ratkaja u spominjanom krugu. Tome zaključku Pajur pridodaje i činjenicu da se vjerska tematika Belostenčeva i Ratkajeva djela ne uklapa u svjetovnu tematiku djela zrinsko-frankopanskoga kruga.⁶⁶

Pisce je koji pripadaju tome krugu odredio Josip Vončina u djelu *Ozaljski jezično književni krug*.⁶⁷ Ti su pisci sljedeći: Fran Krsto Frankopan, Ana Katarina Zrinska, Ivan Belostenec, Juraj Ratkaj Velikotaborski, a nastavljač je njihove književnojezične tradicije

⁶¹ Kravar, Zoran (1993) *Varijante hrvatskoga književnog baroka*, u: *Nakon godine MDC*. Dubrovnik: Matica hrvatska, str. 39.

⁶² *Njima bi valjalo pribrojiti i plodove književne djelatnosti na dvorovima velikaša Zrinskih i Frankopana, koji, zahvaljujući specifičnu dijalektu, a donekle i specifičnoj društvenoj funkciji, tvore zasebnu, premda ne posve jednoliku književnu tradiciju* (Kravar, 1993: 39).

⁶³ **Jembrih, Alojz** (2005) *Zrinsko-frankopanski jezično-književni krug i Tijelovske propovijedi Ivana Bilostinca*, Gazophylacium, 1-2, Zagreb; **Pajur, Franjo** (2014): *Ozaljski jezično – književni krug ili Zrinsko – frankopanski književni krug*. *Kaj: Časopis za književnost, umjetnost i kulturu*.

⁶⁴ Prema: Pajur, Franjo (2014): *Ozaljski jezično – književni krug ili Zrinsko – frankopanski književni krug*. *Kaj: Časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, Str. 61.

⁶⁵ Usp. Ibid. Str. 61-66.

⁶⁶ Ibid. Str. 67.

⁶⁷ Vončina, Josip (1968): *Ozaljski jezično – književni krug*. Radovi zavoda za slavensku filologiju, sv. 10, Zagreb

Pavao Ritter Vitezović.⁶⁸ Kao najznačajnija književna djela toga kruga Vončina navodi sljedeća: *Adrijanskoga mora sirena* (prijevod mađarskog djela Nikole Zrinskoga *Adriai tengernek Syrenaia*) Petra Zrinskoga; *Gatlic za čas kratiti* Frana Krste Frankopana i veliki rječnik *Gazophylacium* Ivana Belostenca.⁶⁹

Još je jedno metodološko polazište u proučavanju ozaljskoga književno-jezičnog kruga predložila Saša Potočnjak u radu *Fran Krsto Frankopan i bečko-furlansko pjesništvo 17. stoljeća*.⁷⁰ Naime autorica književnike toga kruga stavlja u nešto širi kontekst sjeverne Italije, južne Austrije i sjeverozapadne Hrvatske. Autorica povezuje književni opus Frana Krste Frankopana s furlanskim književnim krugom u sedamnaestom stoljeću i s talijanskim akademijama u Beču iz sedamnaestoga stoljeća. Na temelju nasljedovanja određenih motivsko-tematskih sadržaja u poeziji Frana Krste Frankopana autorica pretpostavlja da je Fran Krsto Frankopan mogao biti povezan s nekoliko talijanskih akademija koje su djelovale na Bečkom dvoru između 1657. godine i 1674. godine. Na temelju rodbinskih i prijateljskih veza Frana Krste Frankopana s talijanskom furlanskom obitelji Frangipane i na temelju Frankopanova kulturna i vojno-politička angažmana u Furlaniji autorica utvrđuje njegovu povezanost s tamošnjim literarnim krugovima. Također, uočava i određene poetičke analogije pjesništva Frana Krste Frankopana s furlanskim pjesništvom, a posebno s pjesništvom Ermesa di Colloreda i Eusebija Stelle.⁷¹

U kontekstu bi toga metodološkoga polazišta valjalo istaknuti i rad Davora Dukića *Nacionalna vs. Komparativna povijest književnosti*.⁷² U navedenu radu autor naglašava potrebu za komparativnim istraživanjem regionalnih književnosti u sedamnaestome stoljeću regije Alpe-Adrija i hrvatske književnosti. Autor piše da regionalna rascjepkanost proizlazi iz političkih razloga i da su upravo zbog te podijeljenosti teritorija omogućeni intenzivni kontakti pojedinih književnih tradicija. Kao primjer takvih regija autor navodi Flandriju i regiju Alpe – Jadran. Za kontekst je hrvatske književnosti važna ova potonja za koju autor navodi da je potrebno istražiti na koji način hrvatska književnost sedamnaestoga stoljeća participira u toj regiji.⁷³

*

⁶⁸ Vončina, Josip (1977) *Analize starih hrvatskih pisaca*. Split: Čakavski sabor, str. 192.

⁶⁹ Ibid. Str. 192.

⁷⁰ Potočnjak, Saša (2015) *Fran Krsto Frankopan i bečko-furlansko pjesništvo 17. stoljeća*. Slavistična revija, 1, 119-134.

⁷¹ Prema: Ibid. Str. 119-134.

⁷² Dukić, Davor (2003) *Nacionalna vs. Komparativna povijest književnosti*. Umjetnost riječi. XLVII/1-2.3-26

⁷³ Prema: Ibid. Str. 23.

Književnopovijesna se problematika *Pjesmarice*, koju problematiziraju Dukić i Lukec, može podijeliti na tri dijela: pitanje Katarinina opusa, tj. koje se pjesme mogu pripisati Katarini; odnos poetike *katarinskih* pjesama u *Pjesmarici* prema poetici pjesama iz opusa Frana Krste Frankopana; proširenje znanja o književnopovijesnom kontekstu ozaljskoga književnojezičnog kruga.⁷⁴

Ivan je Zvonar dao doprinos istraživanju ove književnopovijesne problematike na sljedeće načine: iznijevši pretpostavku da je Katarina autorica trideset i jedne pjesme; uočivši na temelju izražajnih metričkih i leksičkih podudarnosti da se u *Pjesmarici* nalazi pet pjesama Frana Krste Frankopana⁷⁵; prikazavši motivsko – frazeološke podudarnosti pjesama *Pjesmarice* s pjesmama onodobnih kajkavskih pjesmarica.

Pjesmarica sadrži osamdeset i četiri pjesme od kojih je sedamdeset napisano na hrvatskome jeziku, osam na latinskome jeziku, pet na njemačkome jeziku i jedna na slovenskome jeziku. Imena se autora/prevoditelja/zapisivača pojavljuju uz dvadesetak pjesama i to najčešće nakon posljednjega stiha. Tako dvanaest pjesama nosi potpis grofa Franje (Ferenza) Delišimunovića⁷⁶; autor je triju pjesama Delišimunovićev otac Joannes (Ivan, Janko) Jelačić; dvije se pjesme pripisuju dvorskome savjetniku Baltazaru Patačiću i, konačno, dvije su pjesme potpisane nerazriješenim inicijalima C. E. B i MM. *Pjesmarica* se sastoji od dva dijela, a većina se navedenih pjesama nalazi u drugome dijelu *Pjesmarice*.⁷⁷

Te se pjesme iz drugoga dijela *Pjesmarice*, pišu D. Dukić i J. Lukec, razlikuju metrički i tematski od većine pjesama iz prvoga dijela *Pjesmarice*. Za pjesme se iz prvoga dijela *Pjesmarice* pretpostavlja da im je autorica Ana Katarina Zrinska te ih D. Dukić i J. Lukec nazivaju *katarinskim pjesmama*.⁷⁸ Nadalje Dukić i Lukec razlikuju i dvije *Katarinine pjesme*: uvodnu pjesmu *Vsakomu onomu, ki štal bude ove knjižice* koja se nalazi u molitveniku *Putni tovaruš* i pjesmu *Popivka od razboja Čingičevoga* koja se nalazi u *Pjesmarici* i u kojoj se

⁷⁴ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, 277.

⁷⁵ Kao glavni argument svojoj tezi Zvonar navodi *osobu lirskoga subjekta koja je muškoga roda, za razliku od Katarininih pjesama u kojima je lirsko ja žena* (Zvonar, 2009: 194). Saša se Potočnjak zasada nije složila s tezom o pet novih dosada nepoznatih pjesama Frana Krste Frankopana. Naime autorica *smatra da takva argumentacija nije znanstveno utemeljena jer je glas lirskoga subjekta potpuno neovisan o kategoriji autorstva*. Također navodi da u pjesničkoj zbirci *Gartlic za čas kratiti*, Frana Krste Frankopana, nekoliko pjesama ima lirski subjekt ženskoga glasa (Potočnjak, 2013: 20). Dukić i Lukec, na tragu Zvonarovih istraživanja, potvrđuju mnoge podudarnosti između *katarinskih pjesama* i pjesama Frana Krste Frankopana. Te se podudarnosti očituju na sljedećim razinama: tematskoj, stilsko-motivskoj, leksičkoj i versifikacijskoj (Prema: Dukić, Lukec, 2017: 286, 287, 288).

⁷⁶ Njegova je supruga Barbara Sidonija Peranska koja je bila vlasnica *Pjesmarice*. Nakon njezine smrti *Pjesmarica* je došla u posjed pavlina u Sveticama (Prema: Bartolić, 2004: 159).

⁷⁷ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, 278. i 279.

⁷⁸ Ibid. Str. 279.

Katarina potpisala.⁷⁹ Te se dvije Katarinine pjesme, navode Dukić i Lukec, tematski razlikuju od *katarinskih pjesama* koje nisu religiozne tematike kao što je uvodna pjesma u *Putnome tovarušu* ili političko – ratničke tematike kao što je *Popivka od razboja Čingičevoga*.⁸⁰

U korpusu se *katarinskih pjesama* nalazi trideset pjesama: pjesme br. [5-6], [8-18], [23-31], [34-37], [40], [43], [50], [56], a jedna se pjesma javlja u dvjema varijantama – pjesma br. [24] i br. [52].⁸¹

Dukić i Lukec navode sljedeća poetička obilježja *katarinskih pjesama*, odnosno *katarinske dominante*⁸²: samosažalijevajući ženski lirski subjekt koji je u 1. licu, stoga se radi o ispovjednom tipu pjesme; teme i motivi koji se vezuju uz lirskoga subjekta koji su analogni historiografskoj predodžbi o Katarininoj sudbini⁸³, odnosno glavna je tema nesretna sudbina ženskoga lirskog subjekta koji često apostrofira sljedeće *krivce* za tu nesretnu sudbinu: *nazlobnike, čalarni svit i himbenost i jalnost*; zazivanje Božje pomoći na kraju pjesme; osim što su pjesme iskazno ujednačene, one su i metrički ujednačene, odnosno prevladava dvanaesterac koji se javlja u čak dvadeset i četiri pjesme.⁸⁴ Od ostalih tema i motiva koje izdvajaju Dukić i Lukec istaknut ću sljedeće: usporedba sadašnjega vremena s uzništvom u kojoj se nerijetko javlja motiv *pečine* ili *krletke*; aludiranje na bogatstvo i društveni ugled u prošlosti; briga za očuvanje društvenoga ugleda.

*

Tema mojega rada jesu izdvojene *katarinske pjesme*:

- [8] *Oh nesriču moju komu ću tužiti*;
- [10] *Je li kadi človik ki b' mi pomoč mogal*;
- [12] *Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril*;
- [14] *Ja li jesam Adamova: najveća kči sagrišila*;

⁷⁹ *Ovo za spominak ja hotih spisati, / A za veću diku činit ću spivati, / Katarina Zrinska svitu napred dati / Da im Bog da lip glas uvik uživati* (Stihovi su navedeni prema: Zrinski, Katarina (2014) *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske* [prir. Josip Bratulić]. Zagreb: Matica hrvatska).

⁸⁰ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinske – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 279.

⁸¹ Ibid. Str. 279.

⁸² Ibid. Str. 284.

⁸³ U kontekstu bi datiranja *katarinskih pjesama* valjalo istaknuti sljedeće: *U Katarininoj zbirci pjesme nisu poredane po kronološkom slijedu stvarnih zbivanja, ali se taj slijed dade iz njih lako iščitati, tim prije što su neke i datirane* (Zvonar, 2009: 187). Tako Zvonar za prvu pjesmu uzima *Popivku od razboja Čingičevoga*. Nadalje Bogišić zaključuje o nastanku na temelju sadržaja i ugođaja u pjesmama te ih datira u desetljeće nakon 1660. godine i u proljetne dane 1670. godine (Bogišić, 1998: 722). Bartolić također zaključuje na temelju sadržaja nekih pjesama da su nastale u doba Katarinina zatočeništva povezujući to s činjenicom da se *Libar* nalazio u Katarininom vlasništvu do 15. srpnja 1670. godine kada je iz Čakovca odvedena u zatvor u Grazu (Bartolić, 2004:157).

⁸⁴ Ibid. Str. 280.

- [16] *Jur sam zdihavanjem nebo napunila;*
- [23] *Ah! Povi* mi, mati Eva;*
- [24] *Oh! Neverna zemlja nejednaka reda;*
- [27] *Druga novič ispravljena popivka;*
- [28] *Oh! Tužno življenje, koje j' neg terpljenje;*
- [31] *Ah! Nesriču moju neču ni tužiti.*

Pjesme su odabrane prema prevladavajućoj temi, odnosno temi nesretne sudbine ženskoga lirskog subjekta. Nadalje pri odabiru su pjesama uzete u obzir i neke zajedničke karakteristike pjesama kao što su: apostrofa Boga od kojega ženski lirski subjekt traži ili da *promijeni njezino jadno stanje na zemlji ili da je uzme k sebi*⁸⁵; apostrofe *čalarnome svitu*; motiv *pečine* i *krletke*; motiv uzaludnosti i nestalnosti života; motiv preoblike veselja u žalost.

Pjesmama sam odredila njihove generičke osobine: lirski subjekt i iskaz lirskoga subjekta, odnosno oblik komunikacije. Kao osnovni je metodološki instrumentarij pri analizi korištena metodologija kako su ju odredili D. Dukić i J. Lukec u radu *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Također u nekim je pjesmama uočena bliskost s *Biblijom* na temelju motiva⁸⁶ i poveznica s ranonovovjekovnim kajkavskim rukopisnim pjesmaricama.⁸⁷ S obzirom na književnopovijesnu problematiku razumijevanja pojma 'barok' u radu se priklanjam određenju baroka kao stila (*stile acuto*), a kako ga je u svojim studijama objasnio Z. Kravar.⁸⁸ Iako dio književnih povjesničara,⁸⁹ a s obzirom na tradiciju razumijevanja baroka kao književnopovijesne epohe, i poetiku *Pjesmarice Ane Katarine Zrinske* određuje 'baroknom', na temelju provedene analize pokazat će se u kojoj su mjeri one uistinu 'barokne', odnosno figuralne.

⁸⁵ Ibid. Str. 284.

⁸⁶ Vidi o tome: Bratulić, 2014: 290.

⁸⁷ Vidi o tome: Zvonar, 2009: 207, 208.

⁸⁸ Kravar, Zoran (1993) *Nakon godine MDC*. Dubrovnik: Matica hrvatska

⁸⁹ Rafo Bogišić u raspravi *Katarina Frankopan – Zrinski za pet (Popivka od razboja Čingičevoga; Ki to glas za boga: ki se [v] svitu čuje; Jur bihi ravnice plačem napunila; Černu farbu sam si izabrala i Ah! Povi mi, mati Eva) katarinskih pjesama* koje je analizirao piše da su *tematski i oblikom jasan i prepoznatljiv pjesnički dokument hrvatskoga književnog baroka. Sasvim uočljive znakove ovoga književnog razdoblja, pjesme Katarine Frankopan iskazuju se prije svega tematsko–idejnim znakom*. Nadalje Bogišić piše da je *baroknom stilu* vjerna i u načinu *iznošenja intime, svoga stanja i raspoloženja, a zatim i u svim životno – egzistencijalnim refleksijama* (Bogišić, 1998: 738, 739). Bartolić također uvrštava *Pjesmaricu* u kontekst baroka: *U kodeksu, poznatu pod imenom Libar od spominka, nalazi se veći broj njezinih pjesama. Kodeks nije u cjelini objavljen niti proučen, a prema onome što je poznato, A. K. Zrinski može se ubrajati u red najistaknutijih pjesnika hrv. barokne književnosti* (Bartolić, 2012: 548, 549).

4. Analize odabranih katarinskih pjesama

Tomislav Bogdan u knjizi *Ljubavi razlike* razrađuje metodološki koncept tekstualnoga subjekta. Naime T. Bogdan tumači tekstualni subjekt kao instanciju koja je posrednik između sadržaja nekoga nedramskog književnog djela i čitatelja. Dodaje da je tekstualni subjekt instancija *koja stvara dojam vlastite odgovornosti za pojavljivanje književnoga iskaza*. Nadalje Bogdan naglašava da tu odgovornost možemo pripisati autoru, a da tekstualni subjekt nije ishodište književnoga djela, nego da pripada isključivo tekstu kao proizvod nekoga diskurza. U svome radu, piše T. Bogdan, tekstualni subjekt smatra krovnim pojmom u čiji opseg ulaze: pojam pripovjedača u narativnim tekstovima i **lirskoga subjekta** u lirskim pjesmama. Osim naziva lirski subjekt u lirskim pjesmama, Bogdan piše da se upotrebljavaju i sljedeći nazivi: *govornik, kazivač ili lirski glas*. Zatim Bogdan piše o problematičnim upotrebama koncepta tekstualnoga subjekta naglašavajući četiri neprecizne upotrebe toga koncepta, i to: nedosljedno razdvajanje unutartekstnih od izvantekstnih instancija; nazivanje lirskoga subjekta lirskim ja prilikom čega se lirski subjekt izjednačuje s prvim licem jednine i nazivanje lika u dramskome djelu ili u dijaloškoj lirskoj pjesmi lirskim subjektom.⁹⁰

U analiziranom korpusu *katarinskih pjesama* sve su pjesme iskazno ujednačene, odnosno sve su pisane u prvome licu jednine, kao ispovjedne pjesme, sa ženskim, tzv. 'samosažalijevajućim' subjektom.⁹¹

U pjesmi [8] *Oh nesriču moju komu ću tužiti* lirski subjekt zaziva Boga te je s obzirom na retorički zaziv⁹² iskaz lirskoga subjekta u ovoj pjesmi monološki. Lirski subjekt sebe naziva *svitovnim stvorenjem* koje traži od Boga da poslušava vapaje toga stvorenja:

*Oh nesriču moju komu ću tužiti
jedinomu Bogu hoću sad vapiti (...).*⁹³

Bogu se obraća s *Bože vsamogući* i sa *Stvoritelju svita*:

⁹⁰ Prema: Bogdan, Tomislav (2012) *Ljubavi razlike*. Zagreb: Disput. Str. 10, 24, 58. i 59.

⁹¹ Pojam *ženski samosažalijevajući subjekt* D. Dukić i J. Lukec istodobno koriste s pojmom *lik kazivačice* ili samo *kazivačica*. Čini mi se da bi upotreba pojma *kazivačica* bila možda prikladnija u lirsko-narativnim pjesmama (u slučajevima 'prepričavanja' lirskoga sižea što je u analiziranim pjesmama izostalo). Zbog toga sam se odlučila koristiti pojmom *ženski lirski subjekt*, odnosno u daljnjem tekstu samo *lirski subjekt*. S obzirom na to da lirski subjekt ne sažalijeva sam sebe u svim analiziranim pjesmama čini mi se da atribut *samosažalijevajući* nije moguće jednoznačno upotrebljavati za iskazni subjekt u svakoj pjesmi.

⁹² O tome pogledati: Kravar, Zoran (1993) *Nakon godine MDC*. Dubrovnik: Matica hrvatska, str. 85.

⁹³ Stihove navodim prema izdanju: Zrinski, Ana Katarina (2014) *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske* [prir. Josip Bratulić]. Zagreb: Matica hrvatska.

*Bože vsamogući da bi pogled vergal
na vnoga činenja ke si prepovidal (...)
Stvoritelju svita, daj mi radost moju
ako smim plačući molit zmožnost tvoju
obraduj živući tužnicu nebogu
al me skoro mruči dopeljaj k pokoju.*

Iz posljednjih je stihova, koji se ujedno nalaze i na kraju pjesme, vidljivo da lirski subjekt moli Boga da ju smrću izbavi od nevolje. Također se Boga povezuje i s klasičnim antičkim motivom Jupitera:

*Hoću za zmožnoga **Jupitera** reći
Moje dugovanje spoznavam misleći (...).*

U pjesmi dominira motiv prolaznosti: prolaznost života i prolaznost ovozemaljskoga. Motiv je prolaznosti života uočljiv u sljedećim stihovima: *Pače vse stvorenje ko imaš umira / kad je smert ubija al starost podira*. Motiv se prolaznosti ovozemaljskoga, odnosno topos *Sic transit gloria mundi*⁹⁴ može iščitati iz sljedećih stihova:

*Al me ni skerb zato neka vse pohodi
i srebro i zlato ko z Indije shodi (...);
Zaman biser brojim, zaman spravljam zlato,
zaman blagom mojim skerbim sako jako (...).*

Nadalje u pjesmi je prisutna antiteza između sadašnjega i prošloga vremena te se u joj opreci može uočiti topos *Cum tempore mutamur*. Uz prošlost se vezuju bogatstvo, raskoš, visok društveni status i sreća:

*Zašto me ne dvore sluge dvorjankine (...);
Srična se ja jesam nigda zazivala,
kad sam prijatele, rodbinu imala (...).*

⁹⁴ O topici u književnosti piše E.R.Curtius u studiji *Europska književnost i latinsko srednjovjekovlje* (1948). Prema njegovu mišljenju riječ je o utvrđenim misaonim obrascima, standardiziranim opisima i općeprihvaćenim metaforama koji se pojavljuju u europskim književnostima od Homera do suvremenosti, osobito u srednjem vijeku i renesansi. (topos / Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61816>, pristupano 3.rujna 2019.) Saša Potočnjak u radu *Fran Krsto Frankopan i bečko-furlansko pjesništvo 17. stoljeća* spominje topičke teme kojima se služio Fran Krsto Frankopan. Izdvaja sljedeće topičke teme stavljajući ih u kontekst posttridentske religiozne lirike: *Contemptus mundi, Sic transit gloria mundi, Memento mori, Vanitas vanitatis, Ubi sunt* (Potočnjak, 2015:126). Ti su topoi srednjovjekovna podrijetla, a u analiziranoj se pjesmi nalaze dva takva topoa: *Sic transit gloria mundi* i *Cum tempore mutamur*.

Uz sadašnjost se vezuje sužanjstvo⁹⁵:

*Zašto me odlučil **pečinam** služiti
okornostjom svojom ke me potriti;
Zač me ne posluhneš mramorska pečina
beršljanova driva lipa zelenina.*

U kontekstu budućega vremena naglasak je na očuvanju društvenoga ugleda⁹⁶:

*Vnoga skrovna prugla su mi postavljena
Prez uzroka moga na me naveržena
hoću ih podnesti tako dobrovoljno
da v stališu momu ne bum prigovorna.*

Tu se ističe i slika u kojoj je lirski subjekt uhvaćen u *pruglo*, odnosno zamku: *Vnoga skrovna prugla su mi postavljena (...)*.

Nadalje osim spomenuta motiva prolaznosti, koji je dominirajući, pjesmu obilježavaju i motiv uzaludnosti i metafora priželjkivanja smrti. Motiv je uzaludnosti vidljiv u sljedećim stihovima:

*(...) Moje dugovanje spoznavam misleći
da je vse zaludo (...);
Zaman biser brojim, zaman spravljam zlato,
zaman blagom mojim skerbim sako jako
kada vanom dvojim što j' stavljeno na to
Da me černom haljom odiva jednako.*

Metafora je priželjkivanja smrti posebno naglašena motivima kao što su: *skončati*, *zginuti* i *umriti*:

*(...) i jalno mišljenje kim b' me rad **skončati**. (...);
Bolje da b' se bila i ja ne rodila. (...);
Vidim u nesriči da mi je **zginuti**,
po nazlobu svickom da mi je **umriti** (...)⁹⁷;*

⁹⁵Sadašnje se vrijeme prikazuje kao uzništvo, kao boravak u zatvorenom prostoru koji se metaforički prisposobljuje **pečini** (Dukić, Lukec, 2017: 282).

⁹⁶Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 283.

⁹⁷Ovdje je uočljivo da za svoju nesretnu sudbinu kazivačica okrivljuje *nazlob svicki*. (Prema: Dukić, Lukec, 2017: 280).

(...) obraduj živući tužnicu nebogu
al me skoro mruči dopeljaj k pokoju.

Stih je kojim je pjesma pisana asimetrični dvanaesterac, a ti su stihovi raspoređeni u osamnaest katrena u kojima je rima unakrsna *abab*:

Oh nesriču moju komu ču tužiti
Jedinomu Bogu hoću sad vapiti
Zašto me odlučil pečinam služiti
okornostjom svojom ke me te potriti.

Pjesma je izometrična⁹⁸ i izostrofična⁹⁹.

U pjesmi [10] *Je li kadi človik ki b' mi pomoć mogal* iskaz je lirskoga subjekta monološki te lirski subjekt retorički zaziva sljedeće: *čalarni svit*, Boga i svoje srce. Zaziva *čalarni* (varljivi) *svit*¹⁰⁰:

Tuliko li štimaš, ti čalarni svite,
da ne vidim vnoge preprežene pute.

Taj je *čalarni svit* koji se apostrofira dvoličan:

Da z licem rumenim skazuješ se k meni
a u sercu deržiš čemer proti meni.

Boga zaziva s: *Bože, Odkupitel svita* ili *Vsamogući Bože*. Njemu se obraća na kraju pjesme moleći ga za pomoć:

(...) *Neg ti, Bože, vidiš tužne misli moje.*
Odkupitel svita, koji si me stvoril,
od mladosti moje svigdar si me vodil.
Vsamogući Bože, hoti mi pomoći
nazlobnike¹⁰¹ moje od mene odvriči.

Naposlijetku je uvedena i apostrofa vlastita srca koje moli da prestane tugovati:

Oh stani, ne plači, tužno serce moje (...).

⁹⁸ Strofa je izometrična ako su svi stihovi u istom obliku, što u silabičkoj versifikaciji podrazumijeva da su stihovi izosilabični, odn. da imaju isti broj slogova (strofa / hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=58432>, pristupano 4. rujna 2019.)

⁹⁹ Ako su u pjesmi sve strofe istovrsne, ona je izostrofična (strofa / hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=58432>, pristupano 4. rujna 2019.)

¹⁰⁰ Čalarni je svit jedan od krivaca za kazivačicinu nesretnu sudbinu (Prema: Dukić, Lukec, 2017: 280).

¹⁰¹ Nazlobnici su također jedan od krivaca za kazivačicinu nesretnu sudbinu (Prema: Dukić, Lukec, 2017:280).

U pjesmi dominira metafora beznađa i uzaludnosti koja se može uočiti već u retorički oblikovanome prvom stihu koji predstavlja vapaj jedne nesretne svijesti:

*Je li kadi človik ki b' mi pomoč mogal
u mojoj nevolji ki b' me obradoval.*

Lirski je subjekt obuzet očajem jer mora zatomiti uzroke svoje patnje:

*Da ja tugu serca moga smila zreči
srična bih ja bila, istinu smim reči.¹⁰²*

Metafora se beznađa može uočiti i u sljedećim stihovima:

*Ali komu tužim kad ufanja nimam
Ar mi je sujeno da tako prebivam.*

Pjesma je ispjevana u četrnaest distiha, a stih je kojim je ispjevana asimetrični dvanaesterac. Pjesma je izometrična i izostrofična. Rima je parna *aabb*¹⁰³:

*Je li kadi človik ki b' mi pomoč **mogal**
u mojoj nevolji ki b' me **obradoval**.
Da ja tugu serca moga smila **zreči**
srična bih ja bila, istinu smim **reči**.*

U pjesmi [12] *Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril* iskaz je lirskoga subjekta monološki te lirski subjekt zaziva sljedeće: *strašne morske ribe*, odnosno *plahe zvirine*; svoje *tužno serce* i *Odkupitela svita*¹⁰⁴, odnosno Boga. Od *strašnih morskih riba* i *plahih zvirina*¹⁰⁵ želi da joj oduzmu život:

*Ah kadi ste sada, **strašne morske ribe**,
kamo ste jur pošle vi, **plahe zvirine**
sad se naplatite nad životom mojim,*

¹⁰² Prema Zvonaru ovo je jedna od pjesama o teškoj unutrašnjoj boli koja se ne može liječiti jer se o uzrocima ne smije javno govoriti. Lirski subjekt često mora okolini pokazivati vedro i bezbrižno lice te raskošnim haljinama prikrivati svoj nemir, uvijek to veći što su bliže osobe od kojih dolazi nevjera (Zvonar, 2009: 190).

¹⁰³ Prema: rima / Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52902>, pristupano 27. srpnja 2019. godine

¹⁰⁴ *Odkupitel svita* koji si me stvoril / od mladosti moje vsigdar si me vodil. Navedeni se stihovi ponavljaju u pjesmi [10] *Je li kadi človik ki b' mi pomoč mogal*.

¹⁰⁵ Bratulić piše: *Zaokupljaju je i misli o prekidanju vlastitih muka u pustim šumama ili hladnim vodama nemilosrdnih rijeka* (Bratulić, 2014: 289).

moje meso mladim odnesite svojim.

Nadalje svoje *tužno serce* želi utješiti:

*Oh stani, ne plači, tužno serce moje
jur si vnoge tuge vžilo i nevolje¹⁰⁶
jedan je Bog v nebu, ki ti će pomoći
nazlobnike¹⁰⁷ tvoje od tebe odvrći.*

Lirski se subjekt Bogu obraća na kraju i moli ga ili da izbavi lirskoga subjekta od muka ili da mu da spasenje u smrti:

*Daj Bože veselje ali smerti vrime
listom dušu moju u milost da prime. Amen.*

Pjesma se otvara opisom obrtanja dana u tamnu noć, metaforički, nesretno stanje lirskoga subjekta. Naime riječ je o metaforički vezanome opisu, odnosno tematska se jezgra prema opisu odnosi kao metafora¹⁰⁸:

*Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril
tamna noć tere mrak jur je zemlju pokril
jur volak ne vozi pluga, niti brane,
oroslan spi v lozi, jur ne išče hrane.
Što je koda živo, sada jur počiva
tužna misal moja i sad nima mira
nije dan, nije noć, ni vrime nijedno
kada moje serce ne tuži preželno.*

Također je prisutna i metafora beznađa kao i u pjesmi [10] *Je li kadi človik ki b' mi pomoć mogal* u kojoj čitamo identične stihove koji slijede:

*Ali komu tužim kad ufanja nimam
Ar mi je sujeno da tako prebivam.*

Lirski se subjekt uspoređuje s drugima za koje kaže da su sretni, a lirski je subjekt je nesretan te ju tu uočljiva i stilska figura antiteza:

(...) što mi sriča druge prez truda poviša

¹⁰⁶ Skoro se identičan stih pojavljuje i u pjesmi [10] *Je li kadi človik ki b' mi pomoć mogal*.

¹⁰⁷ Ponovno se javlja motiv *nazlobnika*. Usp. Đukić, Lukec 2017: 280.

¹⁰⁸ O tome pogledati: Kravar, Zoran (1980) *Funkcija i struktura opisa u hrvatskom baroknom pjesništvu*. Zagreb: Liber, str. 187-193

to mene nesriča prez konca poniža.

Sadašnje se vrijeme uspoređuje s tamnovanjem: *Stojim va vom gradu kod sužanj v tamnici (...)* i javlja se česti motiv želje lirskoga subjekta da bi bilo bolje da se nikada nije rodila:

*(...) bolje da b' se bila nigdar ne rodila
nego da sam v tugu ter v žalost dospila.*

Pjesma je ispjevana u osam katrena i jednome distihu, stoga je pjesma anizostrofična. Stih je kojim je pisana dvanaesterac, stoga je pjesma izometrična. Rima je parna *aabb*:

*Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril
tamna noč tere mrak jur je zemlju pokrila
jur volak ne vozi pluga, niti brane,
oroslan spi v lozi, jur ne išče hrane.*

U pjesmi [14] *Ja li jesam Adamova: največa kći sagrišila* iskaz je lirskoga subjekta monološki te lirski subjekt retorički zaziva *Boga Stvoritelja*, kojega na kraju pjesme moli da ju izbavi od nevolje:

*Ti pak, Bože Stvoritelju: ki sam vidiš žalost moju,
daj stvorenju tvomu želju: u radosti, u pokoju.*

Na temelju motiva Adamove kćeri može se ustanoviti bliskost *Pjesmarice* s biblijskom topikom:

*Ja li jesam Adamova: največa kći sagrišila
da me moja zospet znova: strašna žalost zalipila.*

O istome svjedoči i motiv usporedbe s Evom:

*Plemenitija od zemlje: ak' sam ravno z Evom žena
Kaj mi za vsim svitom bolje: kad sam v tughah zatvorena.*

Uočljiva je stilska figura metafora, odnosno slikovna metafora ili amblem tužna srca koje se utapa u vlastitoj tuzi:

(...) ali mi se tužno serce vtaplje v tugi v koj prebivam

Dio se prethodno navedena stiha ponavlja u sljedećoj strofi čineći tako stilsku figuru epanalepsu¹⁰⁹:

(...) neg turobnost moga serca: vtaplje v tugi v koj prebiva.

Lirski je subjekt je izložen potpunome nerazumijevanju od strane drugih:

Ter se jošče zmislit neće: ki razumi misal moju (...).

*Sadašnje se vrijeme prikazuje kao uzništvo, kao boravak u zatvorenom prostoru koji se metaforički prisposobljuje krletci*¹¹⁰. Naime može se uočiti amblemska¹¹¹ slika zarobljene ptice u krletci:

*Još vlovljena drobna ptica: u kerletki odpočiva
neg turobnost moga serca: vtaplje v tugi v koj prebiva.*¹¹²

Osim ove usporedbe s *vlovljenom drobnom pticom* lirski se subjekt uspoređuje i s ribom u moru koja si (riba) *slatku kaplju za življenje najde*, a lirskoga subjekta *žitak znade samo za čemerno mišljenje*. U trećoj se usporedbi nalazi stilsku figura amblema, odnosno slika gorućega srca koje oganj razara. Ta treća usporedba glasi:

*Vnoge v ognju živu stvari: u plamenu veseleč se
neg moje se serce pari: zdihavanjem pogubeč se.*

Navedene tri usporedbe čine stilsku figuru kataloga. Te su usporedbe metafora za nesretno stanje lirskoga subjekta i one čine metaforički vezan opis:

*Još vlovljena drobna ptica: u kerletki odpočiva
neg turobnost moga serca: vtaplje v tugi v koj prebiva.*

*Još u moru riba najde: slatku kaplju za življenje,
Samo žitak moj ne znade: neg za čemerno mišljenje.*

*Vnoge v ognju živu stvari: u plamenu veseleč se
neg moje se serce pari: zdihavanjem pogubeč se.*

¹⁰⁹ Periodično ponavljanje iste riječi, skupine riječi, stiha, rečenice ili čak fragmenta u iskazu ili tekstu. Razmaci između dvaju pojavljivanja istog izraza mogu biti manji ili veći; što su kraći i pravilniji, figurativni su učinci intenzivniji. Postupak je prikladan za isticanje ključnih riječi, opsesivnih misli, finih značenjskih nijansi (Bagić, 2012: 101).

¹¹⁰ Prema: Dukić, Lukec, 2017: 282.

¹¹¹ Definicija amblema u: Bagić, Krešimir (2012) *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga. Str. 28 i 29.

¹¹² Bratulić piše da je slika *ulovljene ptice u krletci* česta u onovremenim kajkavskim pjesmaricama (Bratulić, 2014: 294).

Pjesma je ispjevana u četrnaest distiha, stoga je pjesma izostrofična. Stih je šesnaesterac, stoga je pjesma izometrična.

*Ja li jesam Adamova: najveća kći sagrišila
da me moja zospet znova: strašna žalost zalipila.*

U pjesmi [16] *Jur sam zdihtavanjem nebo napunila* iskaz je lirskoga subjekta monološki te lirski subjekt retorički zaziva *vodu tekuću*, odnosno *Dunaj*:

*Posluhnut me nećeš, ti voda tekuća,
pred očima meni ka si prohodeća
s kim ti bolje skrovnost ja odtvaram serca,
s tim ti jesi bolje noć i dan bižeća (...);
Tebe za svidoka, **Dunaj**¹¹³, ću zazvati
vnoge skrovne misli ke ti dah s[h]raniti
u vike je moreš jur sad zakopati
ar mi veće, vidim, jur nete pruditi.*

Kao i u prethodno analiziranim pjesmama i u ovoj pjesmi dominira motiv suza i plaća: *plaćne oči; (...) samo moja mladost*¹¹⁴ *sahnuć suze toći (...); (...) suzrim prolivanjem serce moram hraniti (...); suzna magla*. U sljedećim se stihovima uočava pjesnički postupak *conchetto*¹¹⁵:

*Jur sam zdihtavanjem nebo napunila
suzami mojimi vode povekšala
ćemernim mišljenjem vse strani obašla
a z mućanjem vnoćim serce si skonćala.*¹¹⁶

¹¹³ Bratulić piše: *Obraća se i Dunavu, mitskoj rijeci koja potire prostor i vrijeme, kao svjedoku svoje nevolje* (Bratulić, 2014: 289).

¹¹⁴ Dukić i Lukec dotiču se i upućivanja na (sadašnju) dob kazivačice i to također uvrštavaju u krug problema oko Katarinina autorstva *katarinskih pjesama* (Prema: Dukić, Lukec, 2017: 285).

¹¹⁵ O tome pogledati rad: Fališevac, Dunja (2007) *Conchetto* kao pojam barokne poetike i pjesnički postupak u hrvatskoj književnosti 17. stoljeća, u: *Stari pisci hrvatski i njihove poetike*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada

¹¹⁶ Razvidna je sličnost s temeljnim stilskim postupcima iskorištenima i u *Uzdasma Mandalijene pokornice* Ivana Bunića Vučića. O figuralnosti *Uzdaha Mandalijene pokornice* pogledati: Fališevac, Dunja (1987) *Ivan Bunić Vučić*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, str. 59-93.

Nadalje se lirski subjekt uspoređuje s drugima koji su sretni, a lirski je subjekt nesretan:

*Kamo goder moje uprem plačne oči
vidim vsa stvorenja da su veseleči
samo moja mladost sahnuč suze toči
ništar joj iznajti ne morem k pomoči.*

Spominje se i motiv *nestalne sriče*, odnosno topos *Rota fortunae*:

*(...) tvrdo serce moje onda ne poznaše
u **nestalnoj sriči** ar odviš dvojaše.
ili U vrime i sriču odviš sam dvojila (...).*

Prisjeća se prošlosti uz koju se vezuju raskoš i bogatstvo te uočava:

*Nasladnost mišljenja onda ja imahi
vnoga vridna serca dvoreč me vidjahi
bižeću ja mladost malo promišljahi
okornostjum ljudi odviš neg hranjahi.*

Nadalje može se uočiti stilska figura usporedbe, odnosno lirski se subjekt uspoređuje s *pticom u mriži*¹¹⁷:

*Prepreženu mrižu nesriče ne vidih
kot nedužna ptica nut u nju ja dospih.
Vsu slobodu moju oni čas izgubih
Udilje si serce čemerno občutih.*

Sadašnje se vrijeme uspoređuje s tamnovanjem uz već uočeni motiv krletke:

*U kerletki, ada, sada moram živit,
suznim prolivanjem serce moram hranit (...).*

Osim što se uspoređuje s pticom u mreži, lirski se subjekt uspoređuje i s Evom i priznaje svoju pogrešku¹¹⁸:

*Kot Eva z jabukom paradiš izgubih
učinjenu grišku očivisto vidih
prisege obite verovati ne htih*

¹¹⁷ Bratulić piše da je slika *ulovljene ptice u mreži* česta u onovremenim kajkavskim pjesmaricama (Bratulić, 2014: 294).

¹¹⁸ Usp. Dukić, Lukec, 2017: 284.

*misto žitka smert si telovnu uhitih.*¹¹⁹

Dakle lirski se subjekt uspoređuje sa zarobljenom pticom u krletci, s biblijskom Evom i lirski subjekt sadašnje vrijeme uspoređuje s tamnovanjem. Budući da je ovdje uočljiv niz od triju usporedba možemo govoriti o stilskoj figuri kataloga¹²⁰.

Pjesma ne završava uobičajenim obraćanjem Bogu u kojemu ga lirski subjekt moli za pomoć. Na kraju je pjesme uočljiva stilska figura kontrasta:

*Vsakomu stvorenju drugomu je dano
Tovaruštvo uzet komu je povoljno
Samo človičansko serce neg nevoljno
Živit mora ondi kdi mu ni ugodno. Amen.*

Stih je kojim je pjesma napisana dvanaesterac, a ti su stihovi raspoređeni u sedamnaest katrena s četverostrukom nagomilanom rimom *aaaa*:

*Jur sam zdihavanjem nebo **napunila**
suzami mojimi vode **povekšala**
čemernim mišljenjem vse strani **obašla**
a z mučanjem vnoгим serce si **skončala**.*

Pjesma je izometrična i izostrofična.

U pjesmi [23] *Ah! povi mi, mati Eva*¹²¹ iskaz je lirskoga subjekta monološki te lirski subjekt retorički zaziva *mati* Evu i Boga pri kraju pjesme. Lirski subjekt traži *mati* Evu¹²² da pronade uzrok njezinoj patnji:

*Ah! povi mi, mati Eva,
Gdo je uzrok, gdo je krivac*

¹¹⁹ Zvonar piše: *Kad postaje očito da će se mužu i bratu suditi, Katarina pokušava krivicu za urotu preuzeti na sebe uspoređujući se s Evom koja je jabukom zavela Adama* (Zvonar, 2009: 191).

¹²⁰ O stilskoj figuri kataloga pogledati: Fališevac, Dunja (1997) *Kaliopin vrt. Studije o hrvatskoj epici*. Poglavlje: Figura u epu (Na primjeru Marulićeve *Judite*). Split: Književni krug Split, str. 67-72.

¹²¹ Ovu je pjesmu u raspravi *Katarina Frankopan – Zrinski*, povodom 325. godišnjice smrti Ane Katarine Zrinske, objavio i analizirao Rafo Bogišić napisavši: *Ovu pjesmu – očajni vapaj nesretne žene, žrtve hrvatske viševjekovne čežnje za emancipacijom, trebaju konačno upoznati i hrvatski čitatelji (...)*. Bogišić piše da se radi o tužaljki iz koje možemo vidjeti kakvo je bilo stanje i raspoloženje Ane Katarine Zrinske u koje je upala nakon travnja 1670. godine (Bogišić, Rafo (1998) *Katarina Frankopan – Zrinski*. U povodu 325. godišnjice pjesnikinje smrti (1673. – 1998.). *Forum*, 37, 7 – 8, 719 – 740)

¹²² I u pjesmi se [14] *Ja li jesam Adamova: najveća kći sagrišila* spominje Eva: *Plemenitija od zemlje: ak' sam ravno z Evom žena / Kaj mi za vsim svitom bolje: kad sam v tugah zatvorena*. Također usporedba s Evom ne izostaje ni u pjesmi [16] *Jur sam zdihavanjem nebo napunila: Kot Eva z jabukom paradiš izgubih / učinjenu grišku očivisto vidih / prisege obite verovati ne htih / misto žitka smert si telovnu uhitih*.

*Da me vsevdil z desna, z leva
Trapi smertni zal udarac.*

U posljednjim se dvama strofama obraća Bogu i moli ga da ju smrću izbavi od patnje i tako utiša njezin plač:

*Ako ne bi ti, **moj Bože**,
K meni hotil prigledati;
Koga ruka vse premože
Činit tomu konac dati (...);
Smiluj mi se, [V]semogući,
Smiluj mi se, jur je vrime;
Ter utiši moje plači
Za ljubljeno tvoje ime.*

Pjesma je oblikovana na način da se motiv boli lirskoga subjekta hiperbolizira, odnosno korištena je stilska figura hiperbole u svakoj strofi te se tako posebno naglašava patnja lirskoga subjekta.¹²³ Boli su lirskoga subjekta najveće od svih boli i ne nazire im se kraj:

*Nije boli, niti rane
Ka se z mojom složiti more
Koja nigdar ne prestane
Mučeci me zlo, ter gore;*

najstrašnije su jer im nema lijeka:

*Bol je moja najstrašnija
Zač se ne zna s čim utažiti (...);*

njezina je rana veća od rane koju nanose zmija ili zvijer:

*Da b' od zmije, da b' od zviru
Meni ranu podnašati
Kad tad bi se mogla mira
U pokoju nadijati;*

ponovno se naglašava da se ta bol ne može liječiti:

¹²³ Bogišić piše: *Katarina se sjeća prve žene i njezina stanja nakon sudbonosnog ugriza u jabuku i nakon što je istjerana iz raja zemaljskoga. Sigurna je kako Eva nakon gorkog zalogaja i svih posljedica nije osjećala onakvu tugu i jad kako to osjeća sad ona, Katarina. Nema boli i rane koja se može usporediti s onim što sad osjeća Katarina, njezina patnja je trajna, uporna (...)* (Bogišić, 1998: 729).

*Da bi otrov ne hteč spila
Il' pojila zlo ko godi
Vračit bi se postupila
Sam jad ne mrem ki sad škodi.*

Osma je strofa oblikovana kao usporedba, odnosno suze se lirskoga subjekta uspoređuju sa snijegom koji se topi i sa strašnim morskim valovima. Uočljiv je stilski postupak *conchetto*:

*Ravno kako snig se tali
Ja u suzah groznih splivam
Kako strašni morski vali
Plači jesu koje zlivam.*

U desetoj se strofi bol lirskoga subjekta uspoređuje s ranom koju zadaju vuk, lav, medvjed ili vepar, a u toj je usporedbi bol lirskoga subjekta veća nego da ga je ranila koja od nabrojanih životinja:

*Što su vuci, što su lavi
Što medvidi i divjaki
Veći beteg mene kolje
Ki mi daše, kim sam v pački.*

Nadalje u pjesmi lirski subjekt zaključuje da mu ne mogu pomoći ni liječnik ni Bog:

*Vraštva iskat zaludo bi
I doktorske vse odluke
Gdi se rana [v]se već zlobi
Zaman likar stavi ruke (...)
Krokodila od strašnoga¹²⁴
Škodi momu sercu muka
Ku neg more zmožna Boga
Iskončati sveta ruka.*

Zatim se lirski subjekt prisjeća prošlosti i svoga djelovanja koje nije bilo dovoljno cijenjeno:

*U preskerbnoj marlivosti
Vsa sam leta potrošila*

¹²⁴ Bogišić piše: *Pitamo se: možemo li u krokodilu prepoznati strašnu carsku ruku koja se digla na Zrinske?* (Bogišić, 1998: 737).

*Za ke malo zahvalnosti
Najzad jesam zadobila.*

Slijede stihovi u kojima lirski subjekt izražava želju za smrću:

*(...) Kruto b' rada i umriti (...);
Mirovnosti ja u prvoj
Ah! Ne morem poživiti;
Rajši oču po čemernoj
Smerti ov svit ostaviti.*

Zahtjev za tom željom kulminira na kraju pjesme kada lirski subjekt traži da mu Bog ostvari tu želju:

*Neka žive ki god hoće
U gospostvu, u zmožnosti;
Meni se, vim, živit neče
U takovoj prigrusnosti.*

U sljedećim je stihovima uočljiva stilska figura kontrasta:

*U gospostvu, u zmožnosti;
Meni se, vim, živit neče
U takovoj prigrusnosti.*

Stih je kojim je pjesma pisana osmerac¹²⁵, a ti su stihovi raspoređeni u dvadeset i jednu katrenu te su strofe ujedno i numerirane. Pjesma je izometrična i izostrofična. Rima je unakrsna¹²⁶ *abab*:

*Ah! povi mi, mati **Eva**,
Gdo je uzrok, gdo je **krivac**
Da me vsevdil z **desna**, z **leva**
Trapi smertni zal **udarac**.*

¹²⁵ Iz skupine su *katarinskih* pjesama svega četiri pisane u osmercima, a jedna je od tih četiriju i [23] *Ah! povi mi, mati Eva* (Prema: Dukić, Lukec, 2017: 280). Bogišić navodi da je pjesma napisana u ritmu osmeračkoga plača (Bogišić, 1998: 728).

¹²⁶ Prema: *rima* / *Hrvatska enciklopedija*, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52902>, pristupano 28. srpnja 2019. godine

U pjesmi [24] *Oh! neverna zemlja nejednaka reda* iskaz je lirskoga subjekta monološki te lirski subjekt retorički zaziva *nevernu zemlju* i *Boga gospodina*. Na početku lirski subjekt apostrofira *nevernu zemlju* optužujući ju za nepravdu i njezinu opaku narav:

Oh! neverna zemlja nejednaka reda
Činiš led zmerznuti, rastalit vreda.
Što u letu daješ zelenja iz sebe
To u ljutoj zimi čemerno povene.

Iz ovih se stihova može iščitati motiv nestalnosti i prolaznosti svega. Nadalje lirski subjekt u apostrofi zemlje iznosi da ga je zemlja iznevjerila jer mu je uzela brata¹²⁷:

Nisi li se mogla ti s drugeh nesričom,
*Zemlja, zasititi neg sad z mojim bracom.*¹²⁸

Boga također optužuje za svoju nesreću koja je uzrokovana bratovom smrću:

Bože gospodine, ti znaš moju žalost
Ki si mi prepustil izgubiti radost.
Z vnogum me nesričum jur jesi pohodil
A sad z mojim dragim bracem me razdil.

Na prethodno se optuživanje *neverne zemlje* za smrt *bratca* nadovezuje odluka lirskoga subjekta da će oplakivati brata kada ga već nije mogao obraniti od smrti, a ta je želja metaforički oblikovana u sljedećim stihovima: *V černinu ču si serce opraviti / Kada ga od smerti nis mogla obraniti*. Slijede stihovi u kojima lirski subjekt naglašava svoju tugu i priželjkuje smrt:

(...) Zemlja da me skonča zroka ču iskati.
To sebi pokoj hoću si štimati
Ar žitka prez braca ne želim imati.

Pjesma ne završava karakterističnim obraćanjem Bogu u kojemu ga lirski subjekt moli da ga izbavi od nesreće, nego se zaključuje stihovima u kojima se podcrtava da je smrt brata uzrok tuzi lirskoga subjekta:

Koji hoće znati zrok moje žalosti
Neka smert premisli, če mu bit zadosti.

¹²⁷ S obzirom na to da treba razlikovati lirskoga subjekta od autora, motiv je brata, koji se u pjesmi spominje 'familiarizam'. Motivsko-tematski element *brata* na poetičkoj razini ne valja povezivati s osobom Katarine kao autoricom pjesme na izvanknjiževnoj razini.

¹²⁸ U trima se *katarinskim* pjesmama spominje smrt *bratca*, odnosno njegovo pogubljenje koje će uslijediti, a jedna je od tih pjesama i [24] *Oh! neverna zemlja nejednaka reda* (Prema: Dukić, Lukec, 2017: 283).

Pjesma je spjevana u dvanaestercima koji su raspoređeni u četrnaest distiha, a ti su distisi numerirani. Rima je parna *aa*:

*Oh! neverna zemlja nejednaka **reda***

*Činiš led zmerznuti, rastalit **vreda**.*

U pjesmi [27] *Druga novič ispravljena popivka* iskaz je lirskoga subjekta monološki, a taj lirski subjekt retorički zaziva Boga sa: *Vsemogući, Bože, Bože nebeski i Odkupitelj svita*. Lirski subjekt optužuje Boga da mu je *prisudil vse ovo terpljenje i ovoga svita nesrično življenje*, stoga ga i zaziva i njemu *tuži*:

*Pred te, **Vsemogući**, skladam križe moje*

Koje teško nosim vse do volje tvoje (...).

Retorički mu se obraća naglašavajući brojnost svojih nevolja:

*Zašto si me, **Bože**, neg mislil stvoriti*

Kad mnogih nesričah moram zagrišiti

Ar nimam odnikle ni jedna pokoja

Neg su tuge moje prez vsakoga broja.

Konačno, na kraju lirski subjekt moli *Odkupitelja svita* da ga izbavi od nevolje smrću:

*Jošče ti se molim, **Odkupitelj svita**,*

Zuskrati nesrična vnoga žitka leta,

Kamen moga groba neka bi me zakril

Z jalnum rukum neki svetum vodum kropil.

Na početku se pjesme lirski subjekt pita koju da od svih svojih nevolja najprije opjeva:

Ne znam kak ču tužna ove verse počet

Izmed mnogeh nesrič ku ču najprij uzet (...).

Povod je za njezinu tužaljku *čalarni svit* koji joj je nanio nepravdu.¹²⁹ Navodi da je upala u *pruglo svita i jalnost njegovu lastiju spoznala*. Ta se *čalarnost*, odnosno varljivost svijeta povezuje s biblijskim motivom pokvarenoga grada Sodome, a podcrtava se (varljivost) u sljedećim stihovima:

Ki mi je daroval Sodome jabuku

¹²⁹ Usp. Đukić, Lukec, 2017: 281.

Izvan zlatu, znuter čemernu i žuhku.

U tim je stihovima prisutna stilska figura metafora, odnosno motiv je jabuke iz grada Sodome, koja je izvana *zlatna*, a iznutra *čemerna i žuhka*, metafora za zao i varljivi svijet koji nanosi nepravdu lirskome subjektu.

Osim biblijskoga motiva Sodome uočljiv je i biblijski motiv Joba, odnosno njegove patnje koju lirski subjekt uspoređuje sa svojom patnjom:

*Sada Job terplenje svoje sa mnom dili
Ki je Boga hvalil u svojoj nevolji,
Zato ču ga i ja vazdar verno prosit
Da mi da vse ovo mirovno preterpit.*

Pjesmom dominiraju motivi patnje i trpljenja što je posebno naglašeno u sljedećim stihovima:

*Ja s moga terplenja jur nigdar ne zajdem
Nit si polakšanja ni jedna ne najdem,
Ar u dobru ni jednom ovoga ne zabim
Koga nigdar ne bu u tom i ne dvojim.*

Zatim se ponovno javlja motiv *čalarna svita* koji ne cijeni pravicu te lirski subjekt smatra da od pravična života nema koristi:

*(...) Da pravična živem i to mi ne hasni,
Ter svitu čalarnu ništar ni povojlno
Što god pravično, vse mu je odurno.*

Stih je kojim je pjesma pisana dvanaesterac, a ti su dvanaesterci raspoređeni u deset katrena koje su numerirane. Pjesma je izometrična i izostrofična. Rima je parna *aabb*:

*Ne znam kak ču tužna ove verse počet
Izmed vnogeh nesrič ku ču najprij uzet
Čalarnoga svita, jer sem tako sīta,
Kot zvir u pečine ki se jadom pīta.*

U pjesmi [28] *Oh! Tužno življenje, koje j' neg terplenje* lirski subjekt ne apostrofira nikoga, stoga je iskaz lirskoga subjekta monološki.

Pjesma započinje karakterističnom apostrofom uzdaha¹³⁰ u kojemu lirski subjekt uspoređuje svoj život s trpljenjem:

*Oh! Tužno življenje, koje j' neg terplenje
Morem reči da je to moje činjenje.*

Život je lirskega subjekta *vnogo zdihavanje* i *suzno prolivanje*, odnosno sintagme su *vnogo zdihavanje* i *suzno prolivanje* metafora za nesretan život. Zatim se javlja motiv želje lirskega subjekta da je bolje da se nije ni rodila¹³¹:

*(...) Bolje b' se ne bila na svit narodila
Nego što sam tako nesrična hodila.*

Zatim slijedi motiv suza:

*(...) A misli me teške vazdar obhajaju
Iz mojih očiju godinu zlivaju (...).*

U sljedećim se stihovima primjećuje stilski postupak *conchetto*:

*Suzami mojimi vode povekšavam
Čemernim mišljenjem vse strani obhajam (...).*

Uočava se motiv želje za smrti:

*Prez ufanja živem, v žalosti pogibljem
Ništar več neg listom umreti želijem (...).*

Pjesmom dominira motiv prolaznosti, a posebno je naglašen motiv prolaznosti ovozemaljskoga, odnosno *topos Sic transit gloria mundi*:

*Ar ov život ni drugo neg vrime nestalno
Vse činjenje njegvo u vsem vazdar jalno.*

Uz motiv je prolaznosti prisutan i motiv nestalnosti sreće, odnosno *topos Rota fortunae*:

*Vnogo mi običe te nestalne sriče
Ali serce moje verovat mu neču,
Zač mi neg pod otaj jalne mriže meče
Listom vesleč [v]se te moje nesriče.*

¹³⁰ Apostrofom uzdaha počinju i sljedeće analizirane pjesme: [8] *Oh nesriču moju komu ću tužiti*, [12] *Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril*, [23] *Ah! povi mi, mati Eva* i [24] *Oh! neverna zemlja nejednaka reda*

¹³¹ Taj se motiv javlja i u pjesmi [12] *Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril*.

Nadalje u pjesmi je prisutan i motiv žalosne i trpeće mladosti lirskoga subjekta:

(...) *Davno sam spoznala kakova je žalost*
Ali sad prebiva u njoj moja mladost.
U mojoj mladosti vnoge tuge terpim (...).

Pjesma se zaključuje motivom želje lirskoga subjekta za smrti:

(...) *Neg vse zato mislim da umreti želim*
A v žalosti mojoj listom večje grišim

i pesimistično se naglašava nesretan život lirskoga subjekta:

Ne morem jur dalje očitat nesriče
Ar mi je vsaki dan još pribiva[t] večje,
Z jednum reč[j]um listom to morem izreči
Da vnogo vrimenta živem u nesreči.

Stih je kojim je pjesma napisana dvanaesterac, a ti su stihovi raspoređeni u deset katrena koje su numerirane. Rima je četverostruka nagomilana rima *aaaa*:

Oh! Tužno življenje, koje j' neg terplenje
Morem reči da je to moje činjenje
Vnogo zdihavanje, suzno prolivanje
Ter me još milovat nigdor neće za nje.

Pjesma je izometrična i izostrofična.

U pjesmi [31] *Ah!*¹³² *Nesriču moju neću ni tužiti* iskaz je lirskoga subjekta monološki, osim što se u posljednjoj strofi lirski subjekt obraća *nevernoj čornoj zemlji*¹³³ iskazujući svoju želju za smrti:

I ti černa zemlja, jur si mi neverna,
Da što mi god daješ, vsa su mi čemerna;
Zaman si i meni kot drugim stvorena,

¹³² Budući da pjesma započinje karakterističnom apostrofom uzdaha možemo ju svrstati u niz pjesama koje imaju takav početak, a od kojih su u ovome radu analizirane sljedeće: [8] *Oh nesriču moju komu ću tužiti*, [12] *Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril*, [23] *Ah! povi mi, mati Eva*, [24] *Oh! neverna zemlja nejednaka reda* i [28] *Oh! Tužno življenje, koje j' neg terplenje*.

¹³³ Lirski se subjekt obraća *nevernoj zemlji* optužujući ju za svoju nesretnu sudbinu i u pjesmi [24] *Oh! neverna zemlja nejednaka reda*.

Da b' neg skoro vu te mertva pložena.

Pjesma započinje rezigniranom izjavom lirskoga subjekta koji je odustao od iskazivanja tuge i nesreće u svojim pjesmama jer je shvatio da mu nitko ne može pomoći:

*Ah! Nesriču moju neču ni tužiti
Kad nigdar ne morem pomoći dobiti;
Listom zdihavanjem vnogim ču terpeti
Ar vidim da ništar nemre mi pruditi.*

Budući da pjesma započinje karakterističnom apostrofom uzdaha možemo ju svrstati u niz pjesama koje imaju takav početak, a od kojih su u ovome radu analizirane sljedeće: [8] *Oh nesriču moju komu ču tužiti*, [12] *Oh, Sunce, jur te je davno oblak zakril*, [23] *Ah! povi mi, mati Eva*, [24] *Oh! neverna zemlja nejednaka reda* i [28] *Oh! Tužno življenje, koje j' neg terplenje*.

Ako ovu pjesmu usporedimo s pjesmom [27] *Druga novič ispravljena popivka* uočiti ćemo da je u pjesmi [31] *Ah! Nesriču moju neču ni tužiti* prisutno svojevrsno posustajanje i rezignacija lirskoga subjekta koji se više ne utječe Bogu.¹³⁴ U pjesmi se [31] *Ah! Nesriču moju neču ni tužiti* to svojevrsno posustajanje i rezignacija očituju u toposu *doline suza* u sljedećoj strofi:

*Vidim da zaludo ak' tužim komu
Ar je odsujena žalost sercu momu;
Ufanja već nimam k dobru ni jednomu
Neg v terpljenju budem vazdar otajnomu.*

Zamijećena je sljedeća florealna metaforika. Naime pelin je metafora gorčine, a *cvitje* je metafora ugone, stoga se ovdje radi o dvjema metaforama koje su u antitezi. Zatim se razvija stilski postupak *conchetto*, odnosno spajanjem nespojivoga, ali iznenađujuće bliskoga. Radi se o tome da su suze ovdje te koje su voda potrebna bilju za rast:

***Pelin** mesto cvitja oču si tergati
Doklam god bum živa zato ču plakati.
Jur drugoga cvitja ne želim nositi
Nit me lipost njegva more veseliti;
Listor pred suzami morala b' venuti
Zato ga jur nigdar neču već tergati.*

¹³⁴ U pjesmi [27] *Druga novič ispravljena popivka* lirski je subjekt je posve suprotna stava: *Komu ču tužiti neg Bogu najbolje, / Ki mi je prisudil vse ovo terpljenje / I ovoga svita nesrično življenje*.

*Neg si ču s **pelinom** serce ograditi
Koga ni potrebno gingavo deržati;
Nit čemer nikakov neče mu škoditi
Koga v sercu mojem če dosta imati.*

Nadalje je posebno uočljiv motiv *tverda serca* lirskoga subjekta koje je se uspoređuje s tvrdoćom pećine, odnosno koje je otupjelo na uvrede mu nanesene. *Tverdo* je *serce* metafora za emocionalnu hladnoću lirskoga subjekta:

*Tverdo serce imam ravno kod pečina
Da ga skončat nemre žalosti vnožina.*

Pjesma je pisana u dvanaestercima koji su raspoređeni u devet katrena koje su numerirane. Pjesma je izometrična i izostrofična. Rima je četverostruka nagomilana rima *aaaa*:

*Ah! Nesriču moju neču ni **tužiti**
Kad nigdar ne morem pomoći **dobiti**;
Listom zdihavanjem vnoгим ču **terpeti**
Ar vidim da ništar nemre mi **pruditi***

5. Zaključak

Na temelju se **versifikacijske analize** pjesama može zaključiti da su *katarinske pjesme* pretežno metrički ujednačene,¹³⁵ pritom govoreći o dvanaesteračkim pjesmama¹³⁶. Metrički odudaraju sljedeće analizirane pjesme: pjesma broj [14] koja je pisana šesnaestercem i pjesma broj [23] koja je pisana osmercem. Nadalje dominantna je strofa katren¹³⁷, osim triju pjesama pisanih distihom: pjesme broj [10], [14] i [24]. Zamijećene su tri vrste rime: četverostruka nagomilana rima u pjesmama broj [16], [28] i [31]; parna rima u pjesmama broj [10], [12], [24] i [27] i unakrsna rima u pjesmi broj [23] i [8].

Pri analizi odabranih pjesama iz *Pjesmarice* uočene su i potvrđene *katarinske dominante*, kako su ih u svome radu¹³⁸ naveli i opisali Davor Dukić i Jasmina Lukec: sve su pjesme pisane u prvome licu, radi se o ispovjednim pjesmama sa ženskim lirskim subjektom; glavna je tema pjesama nesretna sudbina ženskoga lirskog subjekta koji apostrofira krivce za tu nesretnu sudbinu, a ti su krivci npr. *čalarni svit* i *nazlobnici* u pjesmi broj [10], *neverna zemlja* u pjesmama [24] i [31] i Bog u pjesmama [24] i [27]; zazivanje Božje pomoći na kraju pjesme kojega ženski lirski subjekt moli ili da mu da spasenje u smrti ili da ga izbavi od muke. U ovome se potonjem obilježju lirski subjekt obraća Bogu na sljedeće načine: *Bože vsamogući; Stvoritelju svita; Odkupitel svita; Bože*. To zazivanje Božje pomoći na kraju pjesme izostaje u pjesmi broj [16] koja završava pomalo aforistično i u pjesmi broj [24] u kojoj se samo podcrtava uzrok tuge lirskog subjekta, a taj je uzrok bratova smrt. Osim retoričkoga zaziva Boga uočeni su i sljedeći retorički zazivi, odnosno apostrofe: *serce* lirskog subjekta u pjesmama [10] i [12], *strašne morske ribe* i *voda tekuća*, odnosno *Dunaj* u pjesmi broj [16].

Na **motivsko-tematskoj razini** valja istaknuti sljedeće elemente: motive prolaznosti, uzaludnosti, želje za smrću, beznada, motiv obrtanja dana u noć, nespokoj, vječna tuga i žalost, motiv suza i plača, patnja te motiv odustajanja i gubitka nade. Opći je dojam koji dominira iskazom nesretna sudbina lirskog subjekta koja se (nesretna sudbina) manifestira kroz navedene motive.

Na **stilskoj razini** valja izdvojiti metafore koje oblikuju prethodno navedene motive, a te su metafore sljedeće: metafora priželjkivanja smrti u pjesama broj [8] i [27]; metafora

¹³⁵ Vidi: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, Str. 280.

¹³⁶ Pjesme broj: [8], [10], [12], [16], [24] i [28]

¹³⁷ Pjesme broj: [8], [12], [16], [23], [27], [28] i [31]

¹³⁸ Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, 278 i 279

beznađa i uzaludnosti u pjesmi broj [10]; opis obrtanja dana u tamnu noć, što predstavlja metaforu za nesretno stanje lirskoga subjekta, u pjesmi broj [12]; slikovna metafora, odnosno amblem tužna srca koje se utapa u vlastitoj tuzi u pjesmi broj [14]; amblem zarobljene ptice u krletci u pjesmi broj [14]; amblem gorućega srca koje oganj razara u pjesmi broj [14]; katalog usporedbi koje čine metaforički vezan opis koji je metafora za nesretno stanje lirskoga subjekta u pjesmi broj [14]; florealna metaforika u pjesmi broj [28] i metafora emocionalne hladnoće lirskoga subjekta oblikovana motivom tvrdoga srca u pjesmi broj [28].

Nadalje od antiteza valja izdvojiti antitezu između sadašnjega i prošloga vremena u pjesmi broj [8] i antitezu između lirskoga subjekta koji je nesretan i drugih koji su sretni u pjesmi broj [12]. Dominirajući se motiv prolaznosti oblikuje i topoima: *Sic transit gloria mundi* u pjesmama broj [8] i broj [28]; *Rota fortunae* u pjesmama broj [16] i broj [28]; *Cum tempore mutamur* u pjesmi broj [8]. Potonji je topos povezan s motivom opreke između prošlosti i sadašnjosti. Naime uz prošlost se vezuju bogatstvo, raskoš i društveni ugled, a uz sadašnjost se asociraju sužanjstvo i tamnovanje¹³⁹ što se nerijetko oblikuje emblemom krletke i pećine.¹⁴⁰ Od stilskih su postupaka zamijećeni: *conchetto* u pjesama broj [16], [23] i [28] te figura opisa u pjesmama broj [14] i [16]. Od ostalih se retoričkih ukrasa ističu sljedeće stilske figure: retoričko pitanje u pjesmi broj [10] i uzvik odnosno apostrofa uzdaha, koji je karakteristična stilska figura u baroknim plačevima, a pronalazimo ga u pjesmama broj [8], [12], [23], [28] i [31].

Na temelju Kravarove razdiobe tematskoga i figuralnoga pjesništva, prema kojoj je: (...) u tematskome pjesništvu važniji misaoni nacrt, tema teče slobodnije, a figure se apliciraju na samostalno pokrenute motive, koji ne čekaju na njih i ne izlažu im svoj statični lik. Motiv ne pada periodički raspoređenim figurama u zasjedu, već ga metafora mora, tako reći, progoniti i loviti (...),¹⁴¹ smatram da deset analiziranih katarinskih pjesama pripada **tematskome pjesništvu**.

U kontekstu bliskosti *Pjesmarice* s onovremenim kajkavskim rukopisnim pjesmaricama, na što upućuju Zvonar¹⁴² i Bratulić¹⁴³, pri analizi je odabranih pjesama zamijećeno sljedeće: motiv lirskoga subjekta koji je uhvaćen u *pruglo* u pjesmi broj [8]; slični stihovi u pjesmi broj [10] i u *Drnjanskoj pjesmarici* iz 1687. godine; usporedba lirskoga

¹³⁹ Pjesme broj: [8], [12], [14] i [16]

¹⁴⁰ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 282.

¹⁴¹ Kravar, Zoran (2003) *Jedan dijeljeno s tri: Acutezza u Bunića, Gundulića i Đurđevića u: Hrvatska književna baština*, knj. 2, ur. D. Fališevac, J. Lisac, D. Novaković. Zagreb: Ex libris.

¹⁴² Zvonar, Ivan (2009) *Na kajkavskim korijenima: rasprave i studije*. Samobor: Meridijani, str. 207.

¹⁴³ Bratulić, Josip (2014) Pjesnikinja Ana Katarina Zrinska i pjesme u njezinoj *Pjesmarici*. *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*. Zagreb: Matica hrvatska, str. 290. i 294.

subjekta s *pticom u mriži* u pjesmi broj [16] i usporedba tmurnoga raspoloženja s pelinom u pjesmama broj [16] i [31].

Pri analizi je odabranih pjesama očito i prožimanje *Pjesmarice* s **biblijskim motivima** kao što su: usporedba lirskoga subjekta s biblijskom Evom i njezinim grijehom u pjesmi broj [16]; motiv *mati Eve* kojoj se obraća lirski subjekt u pjesmi [23]; motiv grada Sodome i usporedba patnje lirskoga subjekta s Jobovom patnjom u pjesmi broj [27].

Na temelju provedene analize pokazalo se da je moguće govoriti o *katarinskim pjesmama* kao baroknim pjesmama, a s obzirom na specifičan motivsko-tematski repertoar i izraženu stilsku figuralnost.

6. Izvori

1. *rima* / *Hrvatska enciklopedija*, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52902>, pristupano 27. srpnja 2019. godine
2. *strofa* / *hrvatska enciklopedija*, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=58432>, pristupano 4. rujna 2019. godine
3. *topos* / *Hrvatska enciklopedija*, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61816>, pristupano 3. rujna 2019. godine
4. Zrinski, Ana Katarina (2014) *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske* [prir. Josip Bratulić]. Zagreb: Matica hrvatska

7. Literatura

1. Bagić, Krešimir (2012) *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga
2. Bartolić, Zvonimir (2006) *Majka Katarina: biografski i književno – povijesni kolaž o Ani Katarini Frankopan – Zrinski & Putni tovaruš: na spomen 330. obljetnice smrti*. Čakovec: Matica hrvatska: Zrinski
3. Bartolić, Zvonimir (2012) *Hrvatska književna enciklopedija*, Knj. 4. Članak: ZRINSKI, Ana Katarina (Frankopan). Zagreb: Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*. [glavni urednik Velimir Visković], str. 548. i 549.
4. Bogdan, Tomislav (2012) *Ljubavi razlike*. Zagreb: Disput
5. Bogišić, Rafo (1998) *Katarina Frankopan – Zrinski*. U povodu 325. godišnjice pjesnikinjine smrti (1673. – 1998.). *Forum*, 37, 7 – 8, 719 – 740
6. Bratulić, Josip (2000) *Leksikon hrvatskih pisaca*. Članak: ZRINSKI, ANA KATARINA, rođena FRANKOPAN. Zagreb: Školska knjiga. [glavni urednik Krešimir Nemeč], str. 801. i 802.
7. Bratulić, Josip (2014) *Pjesnikinja Ana Katarina Zrinska i pjesme u njezinoj Pjesmarici. Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*. Zagreb: Matica hrvatska, 277 – 319.
8. Dukić, Davor (2003) *Hrvatska književnost. Neke temeljne značajke*. Rad se nalazi u zborniku radova *Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost*. Sv. 3: Barok i prosvjetiteljstvo: (XVII-XVIII. stoljeće) / ur. Ivan Golub
9. Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. *Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu*, Vol. 41, No. 61, 273 – 294.

10. Feletar, Dragutin (2003) *Banica Katarina i sjevernohrvatski krug Zrinskih*. Podravina: Časopis za multidisciplinarna istraživanja, 2, 4, 101 – 120.
11. Fališevac, Dunja (1987) *Ivan Bunić Vučić*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber
12. Fališevac, Dunja (1997) *Kaliopin vrt. Studije o hrvatskoj epici*. Poglavlje: Figura u epu (Na primjeru Marulićeve *Judite*). Split: Književni krug Split
13. Fališevac, Dunja (2007) *Concetto* kao pojam barokne poetike i pjesnički postupak
14. u hrvatskoj književnosti 17. stoljeća, u: *Stari pisci hrvatski i njihove poetike*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
15. Franičević, Marin; Švelec, Franjo; Bogišić, Rafo (1974) *Povijest hrvatske književnosti od renesanse do prosvjetiteljstva* (Knjiga 3). Zagreb: Liber, Mladost
16. Georgijević, Krešimir (1969) *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*. Zagreb: Matica hrvatska
17. Jelčić, Dubravko (1997) *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb: Naklada Pavičić
18. Ježić, Slavko (1944) *Hrvatska književnost od početaka do danas: 1100 – 1941*. Zagreb: Naklada A. Velzek
19. Kombol, Mihovil (1961) *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*. Zagreb: Matica hrvatska
20. Kravar, Zoran (1980) *Funkcija i struktura opisa u hrvatskom baroknom pjesništvu*. Zagreb: Liber
21. Kravar, Zoran (1993) *Nakon godine MDC*. Dubrovnik: Matica hrvatska
22. Kravar, Zoran (2003) *Jedan dijeljeno s tri: Acutezza u Bunića, Gundulića i Đurđevića* u: *Hrvatska književna baština*, knj. 2, ur. D. Fališevac, J. Lisac, D. Novaković. Zagreb: Ex libris.
23. Kukuljević Sakcinski, Ivan (1868) *Književnici u Hrvatah iz prve polovice XVII. vieka s ove strane Velebita* (dio pod naslovom: Ana Katarina grofinja Frankopan-Zrinska). *Arhiv za povjestnicu jugoslavensku* 9, 158-183.
24. Novak, Slobodan Prosperov (1999) *Povijest hrvatske književnosti 3: Od Gundulićeve poroda od tmine do Kačićeva Razgovora ugodnog naroda slovinskoga iz 1756*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus
25. Novak, Slobodan Prosperov (2004) *Povijest hrvatske književnosti, Raspeta domovina*, Svezak I. Split: Marjan Tisak
26. Pajur, Franjo (2014): Ozaljski jezično – književni krug ili Zrinsko – frankopanski književni krug. *Kaj: Časopis za književnost, umjetnost i kulturu*, 47 (229), 3 – 4 (328 – 329), 55 – 68

27. Potočnjak, Saša (2013) *Poetička obilježja književnoga opusa Frana Krste Frankopana* 2013., doktorska disertacija, Filozofski fakultet, Zagreb
28. Potočnjak, Saša (2015) *Fran Krsto Frankopan i bečko-furlansko pjesništvo 17. stoljeća*. Slavistična revija, 1, 119-134
29. Potočnjak, Saša (2018) *Prvotisak Elegije Frana Krste Frankopana*. Fluminensia, 30 (2018), 2; 7-28, str. 16-19
30. Šercer, Marija (2011) *Žene Frankopanke*. Modruški zbornik, Vol. 4-5, No. 4-5, str. 21-81
31. Šojat, Olga [ur.] (1977) *Hrvatski kajkavski pisci: 17. stoljeće. Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 15/II. Zagreb: Zora; Matica hrvatska
32. Vodnik, Branko (1913) *Povijest hrvatske književnosti: Od humanizma do potkraj XVIII. stoljeća*. Zagreb: Matica hrvatska
33. Vončina, Josip (1977) *Analize starih hrvatskih pisaca*. Split: Čakavski sabor
34. Zvonar, Ivan (2009) *Na kajkavskim korijenima: rasprave i studije*. Samobor: Meridijani

8. Sažetak

Ana je Katarina Zrinski autorica koja je književno i kulturno stvarala u ozaljskome književnojezičnom krugu. Navedenoj se književnici pripisuje trideset pjesama koje ulaze u korpus tzv. *katarinskih pjesama*, a nalaze se unutar djela *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*.

Tema je ovoga rada analiza odabranih deset tzv. *katarinskih pjesama*.

Ta se analiza temelji na metodološkome instrumentariju kako su ga odredili Davor Dukić i Jasmina Lukec u radu *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Naime Dukić i Lukec navode tzv. *katarinske dominante*, a te su dominante sljedeće: ženski lirski subjekt u prvom licu; apostrofiranje tuđe himbe, jala i špota i zazivanje Božje pomoći pri kraju pjesme.¹⁴⁴ Odabrane su pjesme analizirane na sljedećim razinama analize književnoga teksta: motivsko – tematskoj, poetičkoj, retoričkoj i versifikacijskoj razini.

Naposlijetku, u zaključku su analizirane pjesme postavljene u kontekst baroka u hrvatskoj književnosti sedamnaestoga stoljeća.

Ključne riječi: Ana Katarina Zrinski, *Pjesmarica Ane Katarine Zrinski*, *katarinske pjesme*, ozaljski književnojezični krug, poetika

Poetics of *Catherinean poems* in The Songbook of Ana Katarina Zrinski

keywords: Ana Katarina Zrinski, *Songbook of Ana Katarina Zrinski*, *Catherinean poems*, The Ozalj Linguistic and Literary Circle, poetics

¹⁴⁴ Prema: Dukić, Davor i Lukec, Jasmina (2017) *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu, Vol. 41, No. 61, str. 284.